

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

Porovnání pozic a rolí žen v médiích před a po 17. listopadu 1989

*Comparison of the positions and the roles of women in the media
before and after 17th November 1989*

Bakalářská diplomová práce

Eva ERTLOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Věra Bartalosová

Olomouc 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vytvořila samostatně a na základě literatury a zdrojů uvedených v bibliografii. Počet obsažených znaků včetně mezer je 82 967.

V Olomouci dne

.....

Eva Ertlová

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí práce Mgr. Věře Bartalosoové za její ochotu a trpělivost při konzultacích. Dále nesmím opomenout rodinu, přátele a přátele, kteří mě podporovali a motivovali k práci. Upřímné poděkování patří také Marcelle Augustové, Evě Jurinové, Petrušce Šustrové a Jiřině Veselé za jejich vstřícnost a otevřenost při realizaci výzkumu.

Abstrakt

Tato bakalářská diplomová práce porovnává pozice a role žen pracujících v médiích před 17. listopadem 1989 s obdobím po něm. Cílem je určit, zda se situace žen s ohledem na změnu režimu změnila, případně popsat zjištěné rozdíly. Metodou výzkumu jsou kvalitativní polostrukturované rozhovory se čtyřmi ženami, které působily na různých pozicích. Výpovědi dlouholeté zaměstnankyně veřejnoprávní televize, bývalé disidentky, redaktorky tištěných periodik i ženy, která pracovala jak v tisku, tak ve veřejnoprávních i komerčních médiích, slouží ke komplexnímu náhledu na jejich postavení v obou obdobích.

Klíčová slova

postavení žen, sametová revoluce, gender, dissent, televize, tištěná média, rozhlas

Abstract

This bachelor thesis compares the positions and the roles of women working in the media before November 17th, 1989 with the period afterwards. The aim is to determine if the situation of women has changed with regards to the change of regime, and to describe the observed differences. The method of research is qualitative semi-structured interviews with four women, who worked in different positions. The testimonies of a long-time employee of public television, former dissident, editor of printed media and woman who worked in printed media as well as in public and commercial media give complex overview of their positions in both periods.

Key words

status of women, velvet revolution, gender, dissent, television, printed media, radio

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Teoretická část	8
2.1. Pohlaví, gender a feminismus.....	8
2.2. Vybrané významné ženy v dějinách žurnalistiky	9
2.3. Dobový kontext	12
2.3.1. Československo a média mezi lety 1968 a 1989.....	12
2.3.2. Ženy v disentu	14
2.3.3. Média po roce 1989	16
2.4. Žena na pracovním trhu.....	18
2.4.1. Pozice ženy v období socialismu	18
2.4.2. Pozice ženy po tzv. sametové revoluci.....	20
2.5. Ženy v médiích	21
2.5.1. Genderové stereotypy v médiích.....	22
3. Metodika výzkumu	24
3.1. Cíl výzkumu	24
3.2. Kvalitativní výzkum	24
3.3. Kvalitativní polostrukturované rozhovory.....	26
3.4. Aplikace metody v mém výzkumu	26
4. Analytická část.....	28
4.1. Informace o účastnících výzkumu	28
4.2. Práce žen v médiích před rokem 1989.....	29
4.3. Práce žen v médiích po roce 1989	32
4.4. Srovnání pracovních kolektivů.....	35
4.5. Ženy v redakcích	36
4.6. Vliv práce na soukromý život.....	38
4.6.1. Pracovní doba.....	38
4.6.2. Rodinný život	39
4.6.3. Sláva	40
5. Závěr	42
6. Seznam zdrojů.....	44
6.1. Literatura	44
6.2. Internetové zdroje	46
7. Seznam příloh	48
8. Přílohy.....	49

1. Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat postavením a rolí žen pracujících v médiích před i po roce 1989. Pokusím se odhalit, kde s proměnou režimu došlo v této oblasti k nějakým proměnám, případně popíšu a zdůvodním zjištěné rozdíly. Cílem mé práce tedy bude nalézt odpověď na hlavní výzkumnou otázku: *Změnily se pozice a role žen pracujících v médiích s ohledem na proběhlou změnu režimu?* K dosažení odpovědi a případnému popisu konkrétních změn je nutné stanovit i dílčí výzkumné otázky: *Jaká byla pracovní náplň žen pracujících v médiích? Jakými tématy se zabývaly? Jak vypadal jejich pracovní kolektiv? Jak ovlivňovala práce jejich soukromý život?*

Má práce je rozdělena na tři části. V první z nich, v teoretické části, se budu zabývat vymezením základních pojmů, jako jsou obecně gender a média. Dále přiblížím mediální kontext doby, zaměřím se na období, které předcházelo 17. listopadu 1989 a následující porevoluční události. Pro úplnost a jednodušší pochopení důsledků jednotlivých událostí začínám historický kontext popisovat od roku 1968, který byl pro československou společnost zlomovým. Následně v teoretické části seznámím také s pohledy, jakými na pozici ženy této doby nahlíží odborná literatura.

Druhou část práce tvoří metodika výzkumu. Ve třetí části, analytické, se zaměřím na osobní zkušenosti žen, které zastávaly různé funkce v různých médiích, jak před, tak i po tzv. sametové revoluci. Užitím polostrukturovaných kvalitativních rozhovorů se pokusím objasnit, zda se role těchto žen změnila či nikoliv. Porovnávat budu jak jejich profesní kariéru, tak přesah do osobního soukromého života.

Mou první dotazovanou ženou je paní Marcela Augustová, která od roku 1987 působí v Československé, resp. České televizi. Druhou osobou, která se zúčastní mého výzkumu, je Petruška Šustrová, která má zkušenosti jak ze samizdatu, tak i oficiálních médií devadesátých let. Paní Jiřina Veselá pracovala od roku 1987 v různých brněnských tištěných titulech. Eva Jurinová začínala novinářskou kariéru v sedmdesátých letech a postupně vystřídala tisk, veřejnoprávní a komerční televizi.

Co se týče mého výzkumu, konkrétní otázkou postavení novinářek před i po tzv. sametové revoluci se zabývalo minimum autorů. Vyzdvihnout musím publikaci editorů Jana Jiráka, Barbary Köpplové a Radima Woláka *Česká novinářka*. Kniha sdružuje texty o novinářkách období první republiky, socialismu i současnosti. Představuje ale především osudy novinářek, o komparaci dvou režimů nehovoří. Polský mediální expert Karol Jakubowicz se ve svých textech, např. v textu *Rude Awakening: Social and Media Change in Central and Eastern*

Europe¹, věnuje proměnám médií a žurnalistiky po pádu socialismu, ženskou otázku zde ale nerozvádí. Existují také výzkumy, které se zabývají obecně postavením ženy za socialistického režimu. Zde zmíním například publikaci Aleny Wagnerové *Žena za socialismu*, ze které v teoretické části práce rovněž čerpám. Genderovým změnám po roce 1989 se věnuje sborník *Gender a demokracie: 1989–2009*, kde jsou pro můj výzkum důležité především kapitoly Lenky Sokačové a již zmiňované Aleny Wagnerové. O tom, jak může genderové složení redakcí ovlivnit podobu komunikátů, pak vyšel výzkum Teresy Correy a Dustina Harpa². Jejich závěry však nejsou pro mou práci relevantní. Jelikož vychází z amerických článků publikovaných mezi lety 2005 a 2009, jsou postaveny mimo historický a společenský kontext mého výzkumu. V rámci univerzit vznikají diplomové práce, které se zabývají genderovými stereotypy na pracovišti obecně, např. *Gender role na pracovišti Mariany Pekárkové*³, také práce zaměřující se na vztahy v rámci určitého povolání, např. *Genderové stereotypy v práci učitele a učitelky na II. stupni ZŠ*⁴ nebo *Genderové stereotypy v sociální práci*⁵.

¹ JAKUBOWICZ, Karol. Rude Awakening: Social and Media Change in Central and Eastern Europe. *Javnost - The Public* [online]. 2011, roč.8, č.4, s. 59-80 [cit. 2018-03-11]. ISSN 1854-8377. Dostupné z: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-R7PMGORA/d3ba274f-d52d-488c-8baa-3e490cb9257e/PDF>

² CORREA, Teresa a Dustin HARP. Women Matter in Newsrooms: How Power and Critical Mass Relate to the Coverage of the HPV Vaccine. *Journalism & Mass Communication Quarterly*. 2011, roč. 88, č. 2, s. 301- 319

³ PEKÁRKOVÁ, Mariana. *Gender role na pracovišti*. Pardubice, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.

⁴ DOLNÍČKOVÁ, Lucie. *Genderové stereotypy v práci učitele a učitelky na II. stupni ZŠ*. Brno, 2007.

Magisterská práce. Masarykova univerzita v Brně.

⁵ KLEČKOVÁ, Petra. *Genderové stereotypy v sociální práci*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

2. Teoretická část

V této části práce vysvětlím základní pojmy, se kterými budu pracovat. Soustředím se na charakterizování genderu a seznámení s významnými ženami žurnalistiky. Také se budu zabývat obecnými historickými souvislostmi a proměnami ve vztahu k médiím. Vysvětlím zde pozice a role žen v oblasti profesního i soukromého rodinného života. Zabývat se budu jak obdobím před 17. listopadem 1989, tak i po něm.

Tato část práce tvoří nutný teoretický základ, který pak bude soužit k lepšímu pochopení mého výzkumu v části analytické.

2.1. Pohlaví, gender a feminismus

Biologie se na pohlaví člověka nedívá jen jako na soubor odlišností, nýbrž také jako na jednotu mužského a ženského těla. Kromě stejné základní stavby těla lze hovořit pouze o malých anatomických rozdílech.⁶ V sociologii je na pojem pohlaví nahlíženo právě jako na označení výše zmiňovaných zvláštností a rozdílů definujících muže a ženu.

Gender se naopak týká především rozdílů na úrovni psychické, sociální a kulturní. Jádrem genderu tvoří sociálně konstruované chápání maskulinity a feminity. Zde jsou zaznamenány případy, kdy se jedinec může cítit, jako že se narodil „ve špatném těle“. Člověk, narozený jako muž se v jádru může cítit ženou, a naopak. Tuto skutečnost se pak jedinci mohou snažit nějakým způsobem „potlačit“, kdy se pokouší splynout s genderem, ve kterém se necítí správně.⁷ Jako projev takových „bojů s genderem“ můžeme považovat třeba snahu o zařazení se do klasického životního stylu svého pohlaví, jakými jsou například tradiční způsoby oblékání či zakládání rodin.

V souvislosti s pohlavím a genderem vznikají ve společnosti nejrůznější stereotypy, často už od dětství. S upřednostňováním určitých her či hraček se u malých dětí můžeme setkat už v 18 měsících věku. Nejrůznější hračky zohledňují vlastnosti, které se více vyskytují u chlapců, a které u dívek. Proto lze zakoupit chlapecké plastové nářadí pro opraváře či fotbalové míče, u dívek jsou zase k vidění dětské kuchyňky, žehličky nebo třeba kadeřnické salónky. Rozdíly

⁶ OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. První vydání. Praha: Portál, 2000, s. 22. ISBN 80-7178-403-6.

⁷ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. První vydání. Praha: Argo, 2013, s. 554. ISBN 978-80-257-0807-1.

samozřejmě můžeme najít i u oblečení malých dětí, při výběru dekorací do dětských pokojů nebo i u dětské literatury.⁸

Pojem feminismus lze definovat jako „sociální hnutí, které usiluje o rovná práva pro ženy.“⁹ Zastánci feminismu jsou toho názoru, že západní společnost neumožňuje ženám mít právo být osobností a mít v rukou vlastní osud. Z hlediska historického vývoje zažilo feministické hnutí celkem tři vlny, ve kterých se jeho názory a cíle postupně proměňovaly.

2.2. Vybrané významné ženy v dějinách žurnalistiky

V americké a britské společnosti v pozdním 19. století i na začátku 20. století byla žurnalistika dominantně mužskou záležitostí, ženy se zde angažovaly pouze ojediněle. V roce 1880 bylo ve Spojených státech amerických z 12 308 novinářů 288 ženského pohlaví. Kolem roku 1990 se počet zvýšil a z 30 098 žurnalistů bylo žen 2 193. Podíl žen se nadále zvyšoval, v roce 1950 bylo zastoupení žen novinářek v redakcích zhruba 32 %.¹⁰ Zaměstnavatelé se obávali, že pokud zaměstnají mladou ženu, bude to jen plýtvání jejich vedením, jelikož se brzy vdají a začnou vychovávat děti. Právě tento názor znesnadňoval ženám vstup do zaměstnání a možnost finančně podporovat svou rodinu. Až v období druhé světové války byly ženské pozice v redakcích na obou stranách Atlantického oceánu ustáleny.¹¹

Mezi nejvýznamnější novinářky devatenáctého století patří Margaret Fuller, která se v roce 1844 stala první literární redaktorkou New York Tribune a o dva roky později i první zahraniční korespondentkou. Za první britskou novinářku se považuje Harriet Martineau. Jako spisovatelka publikovala řadu knih, mezi nimi „Illustrations of Political Economy“. V roce 1852 začala pracovat pro Daily News. Stala se významnou novinářkou, spisovatelkou a feministkou.¹² První ženou, která se stala zaměstnankyní The Times byla Flora Shaw v roce 1892. Přispívala zde neoficiálně již dva roky předtím, psala anonymně sloupky. Právě v roce 1892 byla poslána do Jižní Afriky, odkud posílala texty formou dopisů. Ty způsobily velkou senzaci.¹³

⁸ RENZETTI, Claire M., CURRAN, Daniel J. *Ženy, muži a společnost*. První vydání. Praha: Karolinum, 2003, s. 93. ISBN 80-246-0525-2.

⁹ JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. První vydání. Praha: Grada, 2012, s. 82. ISBN 978-80-247-3679-2.

¹⁰ CHAMBERS, Deborah, Linda STEINER a Carole FLEMING. *Women and journalism*. První vydání. New York: Routledge, 2004, s. 15. ISBN 0-415-27444-3.

¹¹ Tamtéž, s. 33.

¹² Tamtéž, s. 18.

¹³ CHAMBERS, Deborah, Linda STEINER a Carole FLEMING. *Women and journalism*. První vydání. New York: Routledge, 2004, s. 19. ISBN 0-415-27444-3.

Jako první přichází Joseph Pulitzer se stránkou určenou ženám v New York World. Stejně tak Alfred Harmsworth nabízí ženám stranu 7, rubriku „magazine“ v Daily Mail. V roce 1903 pak vznikají Daily Mirror coby titul tvořený ženami pro ženy. Noviny se ale neprodávaly, a tak byly v roce 1905 změněny na titul zdůrazňující obraz.¹⁴

Později média začala využívat senzací k upozornění na současný stav společnosti, což vedlo i ke zlepšení např. pracovních podmínek. Novinářka Elizabeth Cochrane, neboli Nellie Bly, za svou mediální kariéru v New York World předstírala šílenství, aby mohla být zavřena v blázinci a popsat zdejší podmínky. Obdobným způsobem referovala i o ženské věznici. Pracovala v obchodech i továrnách, aby upozornila na zdejší poměry. Ve svých 24 letech absolvovala i cestu kolem světa, která porazila tehdejší fiktivní rekord knihy Julese Verna.¹⁵ Za vůbec první oznámení začátku druhé světové války se dostalo uznání Clare Hollingworth. Tato novinářka pracovala mimo jiné pro The Daily Telegraph nebo The Guardian.¹⁶ Ženy ztratily svou pozici v médiích, když se po konci války vrátili zpět muži, které zastupovaly. Některé ženy se však mohly ke své práci vrátit, jiné pak byly nahrazeny nově přijatými muži.

Vůbec první novinářkou na území dnešní České republiky byla Olga Fastrová, rozená Cikhartová. Začínala s redigováním nově vzniklého časopisu svého manžela Divadelní listy v roce 1899. V roce 1904 časopis přestal vycházet, ale Fastrová dostala nabídku redigovat nový čtrnáctideník pro ženy Vesna. Zde vycházely příspěvky českých i zahraničních autorů, psala zde i sama Fastrová a její muž. Novinářka publikovala i jako spisovatelka, mezi její tvorbu patří Román naivky, Fata morgana nebo V pavučinách. Dne 7. srpna 1906 publikovala svůj první článek v denním tisku, v Národní politice. První článek mapoval osud manželky Napoleona III., druhý text, který Fastrová publikovala v Národním obzoru, se ale zabýval otázkou ženské emancipace. V roce 1907 se stala pravidelnou přispěvatelkou Národní politiky, ale užívala pseudonym Yvonna. V březnu téhož roku přibyla do Nedělní zábavné přílohy Národní Politiky rubrika Módní přehled s prvním Yvonniným textem „Co se bude na jaře nosit“.¹⁷

Další českou osobností byla Milena Jesenská. Po svém odchodu do Vídně v roce 1918 se živila mimo jiné i jako přispěvatelka do módních magazínů nebo korespondentka. Když se v roce 1925 vrátila do Prahy, začala publikovat v denících Tribuna, Národní listy, Lidové noviny později psala i do týdeníku Pestrý týden. Ve svých člancích uplatňovala své vlastní

¹⁴ CHAMBERS, Deborah, Linda STEINER a Carole FLEMING. *Women and journalism*. První vydání. New York: Routledge, 2004, s. 20. ISBN 0-415-27444-3.

¹⁵ Tamtéž, s. 21-22.

¹⁶ BAUER, Patricia. Clare Hollingworth. Encyclopædia Britannica [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Clare-Hollingworth>

¹⁷ SKÁLOVÁ, Veronika. Olga Fastrová (1876-1965): životopis české novinářky. Brno, 2008, s. 22-41. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

pocity a postřehy. Ve třicátých letech publikovala do komunistického magazínu Svět práce a titulu Tvorba. Od roku 1930 se angažovala v Přítomnosti Ferdinanda Peroutky. Později se zapojovala i do protinacistického odboje a psala pro ilegální V boj.¹⁸

Zdena Wattersonová se stala roku 1919 redaktorkou ženské rubriky magazínu Tribuna. O pár měsíců později se ale rozhodla odstěhovat do Paříže a začít pracovat jako volná novinářka. Přispívala nadále do Tribuny, ale měla značné finanční problémy. V roce 1921 odjela s manželem do USA, odkud psala do Národních listů a týdeníků Světozor a Pestrý svět. V roce 1927 se vrátila zpět do Československa a stala se vedoucí redaktorkou ženské rubriky Prager Presse. O čtyři roky později se ale vrací zpět do Paříže, kde obnovuje svou kariéru volné novinářky a publikuje v Prager Presse, Českém slově i Pestrém týdnu. Kvůli své povaze nemohla vydržet dlouho na jedno místě a v jenom zaměstnání a měla často spory se svými vedoucími. Po druhé světové válce musela svou novinářskou kariéru ukončit.¹⁹

Marie Koťátková se už za svého studia na filosofické fakultě Univerzity Karlovy angažovala v kroužku marxistické mládeže, kde si vysloužila svou přezdívku Mery. Mery a jejího manžela vázaly sympatie k Sovětskému svazu. Členkou KSČ se stala v roce 1931. Mezi lety 1935 a 1939 působila jako šéfredaktorka časopisu Svět Sovětů. Ještě předtím publikovala pod pseudonymy v řadě levicových médií, od roku 1933 psala do ženského časopisu Rozséváčka. Po Mnichovské konferenci v říjnu 1938 však bylo vydávání levicového tisku zakázáno, v lednu 1939 byl zakázán i formálně nepolitický Svět Sovětů. Čelní představitelé komunistické strany, i manželé Koťátkovi, kvůli invazi Němců emigrovali do Moskvy. Zde byla Koťátková činná v rozhlasovém vysílání Za národní osvobození i v tištěných titulech jako Československé listy nebo Naše vojsko v SSSR. Po návratu do Československa se Mery věnuje opět vydávání Světa Sovětů a stává se členkou nejužšího předsednictva Svazu českých novinářů, kde propaguje komunistickou ideologii. V roce 1948 se Koťátková stává šéfredaktorkou zpravodajství Československého rozhlasu. Koncem srpna 1949 je pak jmenována ředitelkou agentury Telepress. Jednalo se o dezinformační instituci, která měla šířit propagandu do zemí třetího světa. Spojení agentury s Bedřichem Geminderem zapříčinilo její konec. Geminder byl odsouzen v procesu s Rudolfem Slánským a kádrový profil Marie

¹⁸ HERTL, David a Pavel Hlavatý. Neklidná, temperamentní, svobodomyšlná i tvrdohlavá. Nejen taková byla Milena Jesenská. *Český rozhlas Plus* [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/neklidna-temperamentni-svobodomyslna-i-tvrdohlava-nejen-takova-byla-milena-7171148>

¹⁹ PENKALOVÁ, Lenka. Život volné novinářky za první republiky: Zdena Wattersonová (1890-1980). In: *Česká novinářka: K postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. První vydání. Praha: Portál, 2011, s. 41-48. ISBN 978-80-262-0056-7.

Kotátkové byl tímto „pošpiněn“. Nepůsobila už na žádné vedoucí pozici, publikovala ale v deníku Práce nebo časopisu Květy.²⁰

2.3. Dobový kontext

2.3.1. Československo a média mezi lety 1968 a 1989

Období snahy o reformy nejen politického ale i veřejného života, které začalo v lednu 1968, se nazývá pražské jaro. Tato éra skončila v srpnu téhož roku, kdy na území tehdejšího Československa vpadla vojska Varšavské smlouvy²¹ a začala okupace.²²

Reformní hnutí požadovalo média jako instituci svobody projevu. Dne 5. dubna 1968 byl přijat Akční program Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ), který shrnoval principy fungování médií a měl zrušit předběžnou cenzuru. Rozhlas, televize i Československá tisková kancelář (ČTK) měly podporovat vládní usnesení a v zahraničním zpravodajství dbát na to, aby nenarušovaly zahraniční politiku. Členové vlády pak měli být k médiím vstřícní a využívat jejich služeb.

Jelikož se veřejnost začala více zajímat o společenské a politické dění, náklady periodického tisku vzrostly, stejně tak poslechovost a sledovanost. Československá televize i Československý rozhlas podporovaly vedení KSČ, nabízely řadu diskuzních pořadů i publicistiky. Představitelé Československé televize žádali ekonomickou i programovou samostatnost a podřízení pouze předsedovi vlády nebo příslušnému výboru Národního shromáždění. V dubnu 1968 zrušil ředitel televize Jiří Pelikán dvě funkce programových náměstků, kteří zde byli dosazeni ÚV KSČ.²³

Do médií začaly pronikat aféry a skandály uplynulého období, mezi nimi i politické procesy 50. let. Obnovila se investigativní žurnalistika a do popředí se dostali schopní novináři jako Ladislav Daneš, Jiří Kantůrek nebo Jiří Ruml. Na mimořádném sjezdu Svazu československých novinářů 21. až 23. června se žurnalisté přihlásili k principům svobody slova

²⁰ CEBE, Jan. Rudá Marie aneb se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak. In: *Česká novinářka: K postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. První vydání. Praha: Portál, 2011, s. 71-81. ISBN 978-80-262-0056-7.

²¹ Vojenské jednotky byly z pěti zemí: Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Bulharské lidové republiky, Německé demokratické republiky, a Maďarské lidové republiky. (VLČEK, Tomáš. Rok 1968: úterý 20. srpna 1968. *Totalita.cz* [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/1968/19680820.php>)

²² BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 304. ISBN 978-80-247-3028-8.

²³ Tamtéž, s. 307-309

a žádali o jejich přijetí do ústavy. Dne 26. června 1968 pak byl přijat zákon č. 84/1968 Sb., který mimo jiné říká, že cenzura je nepřípustná. Dalším významným výstupem byl manifest Dva tisíce slov²⁴ Ludvíka Vaculíka. Autor zde vyjadřuje obavy z politického vývoje a snahu aktivizovat veřejnost. Manifest se setkal s velkým ohlasem, postavilo se za něj přes 120 000 občanů.²⁵

Vývoj v Československu vyvolával obavy v dalších zemích sovětského bloku. Na schůzce v Černé nad Tisou na přelomu července a srpna 1968 se proto sešli představitelé Svazu sovětských socialistických republik (SSSR) a Československa. V noci z 20. na 21. srpna zahájila vojska Varšavské smlouvy vojenskou intervenci. Československá média v době okupace hrála důležitou roli, když sjednocovala společnost. Většina médií pak vysílala či vycházela ilegálně. Noviny se šířily letákovou formou a byly bezplatně rozdávány na ulicích.²⁶

Po podepsání Moskevského protokolu, který KSČ zavázal k podporování intervence, následovaly razantní změny. Byli vyměněni ředitelé rozhlasu, televize i tiskové kanceláře. Ústavním zákonem č. 143/1968 Sb. Vstoupila v platnost československá federace. Obnovila se cenzura, Úřad pro tisk a informace byl přejmenován na Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI) a měl i svou slovenskou obdobu Slovenský úřad pro tisk a informace. ČÚTI měl asi 120 zaměstnanců a uplatňoval následnou cenzuru. Výraznou měrou ovlivnila mediální systém i autocenzura, která navrátila médiím uniformitu.²⁷

Novým tajemníkem ÚV KSČ se stal Gustáv Husák a začala nová éra, normalizace. Byly zrušeny tituly, které nejvíce podporovaly reformní hnutí – Listy, Reportér, Zítřek, Studentské listy, Plamen a další. Mezi lety 1968 a 1971 tak bylo zrušeno 156 registrovaných periodik. Začaly ale vznikat i nové tituly, které měly podporovat vládu – Týdeník Aktualit, Novost nebo Tribuna a Tvorba. Z časopisů pro mládež to byly Sedmička pionýrů nebo Pionýrská stezka. Po uveřejnění manifestu Slovo do vlastních řad v deníku Rudé právo následovala personální čistka. Byli odvoláváni šéfredaktoři, probíhaly stranické prověrky a vylučování. Ze zhruba 5100 prověřovaných novinářů třetina opustila profesi, 165 osob emigrovalo.²⁸

²⁴ Manifest „2000 slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem“ byl zveřejněn 27. června 1968 v týdeníku Literární listy, denících Mladá fronta, Práce a Zemědělské noviny. (RŮŽIČKA, Daniel. Text manifestu 2000 slov. *Totalita.cz* [online]. [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_2000slovt.php)

²⁵ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s.185-188. ISBN 978-80-7367-698-8.

²⁶ Tamtéž, s. 188-192.

²⁷ Tamtéž, s. 192-194.

²⁸ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 327-332. ISBN 978-80-247-3028-8.

V 70. a 80. letech byla média podřízena KSČ a měla vytvářet veřejný obraz spokojené, fungující a socialismu věrné společnosti. Obyvatelstvo se ale s myšlenkami médií neztotožňovalo a bralo je jako propagandistickou konstrukci. Počet deníků nijak nenarůstal, počet týdeníků se mírně snížil a jednorázový náklad mírně vzrostl. V 80. letech se kromě periodik komunistických stran začínají dovážet i některé západní tituly jako Burda nebo Pif.²⁹

Za období normalizace se vytvářely i alternativní veřejné sféry, které vznikaly s rozvojem samizdatu. Ten vznikl již v 50. letech, s nástupem normalizace ale zesílil. Mnoho novinářů nemohlo po nástupu Gustáva Husáka veřejně publikovat, proto se začalo soustavně organizovat podzemní hnutí. První samizdatové publikace měly podobu almanachů nebo sborníků. Se vznikem Charty 77 se ale ustálila větší periodicitu, jelikož mezi jejími signatáři bylo i více než 40 novinářů. Postupně začala vycházet samizdatová periodika nejrůznějšího zaměření, která se rozšiřovala. Vydávání bylo riskantní, jelikož bylo potřeba zajistit jak technickou, tak i finanční a obsahovou stránku příspěvků. Texty se nejčastěji opisovaly na psacích strojích, většina samizdatových nakladatelů pracovala bez nároku na zisk, hodně činností dělali dobrovolníci. Mezi známá samizdatová periodika lze zařadit Vokno, Lidové noviny, Informace o Chartě 77, Střední Evropa či Revolver Revue.³⁰

Exilová média byla na československé území tajně dopravována nebo byla předčítána hlasateli na česky vysílajících zahraničních stanicích. Pavel Tigrid takto v Paříži vydával časopis Svědectví. V Německu vycházelo Právo lidu, Jiří Pelikán v Římě vydával Listy. Populární mezi obyvatelstvem byly rozhlasové stanice, které vysílaly ze zahraničí a přinášely informace o opozičních činnostech. Mezi ně patří BBC, Rádio Svobodná Evropa nebo Hlas Ameriky.³¹

2.3.2. Ženy v disentu

Pokud jednotlivci a skupiny veřejně a otevřeně vyjadřovali své názory, které se lišily od oficiální vládnoucí ideologie, označujeme je jako disent. ³² Mezi aktivity disidentů patřilo vydávání dokumentů, psaní stížností, vydávání a šíření samizdatové literatury, účast

²⁹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 336-339. ISBN 978-80-247-3028-8.

³⁰ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s.218-228. ISBN 978-80-7367-698-8.

³¹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 350-351. ISBN 978-80-247-3028-8.

³² MACH, Vladimír. Disent. *Totalita.cz* [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/disent.php>

na protirežimních vystoupeních nebo pořádání soukromých seminářů. Nejznámějším československým disidentským uskupením byla Charta 77.³³

Pokud jde o postavení žen v rámci Charty 77 obecně, šlo o prostředí rovnoprávné. Nezáleželo na tom, jestli byl člen muž nebo žena, váha jeho hlasu byla stejná. Chartistky se neztotožňovaly se západními feministkami. Emancipace žen v tehdejší Československu nebyla vybojovaná, tak jak tomu bylo na západě. Pro československou pracující ženu a matku v jedné osobě bylo zabezpečení dětí skrz mateřské školky samozřejmostí, ne výdobytkem.³⁴

Když porovnáme počet žen působících v československém undergroundu a v oficiální politické funkci, narazíme na podstatné rozdíly. V ÚV KSČ měly ženy jen 6% zastoupení, v parlamentu pak zhruba čtvrtinu. Pokud se zaměříme přímo na hnutí Charta 77 z 39 mluvčích bylo ženského pohlaví 11. Některé ženy však tuto funkci plnily hned několikrát, proto jejich oficiální podíl k mužskému pohlaví činil 45 %. Ženy zde častěji pracovaly anonymně, opatrněji a věnovaly větší pozornost bezpečnosti. Muži se vyznačovali potřebou „být vidět“, tedy potřebou veřejného uznání. Jednání hnutí se odehrávala v soukromých prostorech, v bytech či chatách chartistů.³⁵

Ženy se v rámci Charty 77 věnovaly širokému spektru aktivit, nelze říci, že by se zde práce dělila dle pohlaví nebo dle důležitosti. V rámci hnutí probíhalo obrovské množství nezbytné práce a veškeré činnosti tvořily provázaný celek. Všechny nesly stejnou míru důležitosti a byly na sobě závislé.³⁶

Ženy v disentu měly na rozdíl od dvojí směny ostatních pracujících žen směny tři až čtyři. Ke klasickému zaměstnání a péči o domácnost se totiž přidaly činnosti v rámci Charty, případně opatrnost a vyrovnávání se s dohledem Státní bezpečnosti. Přípravu samizdatů, účasti na demonstracích tak střídala starost o děti. V důsledku kontrol orgánů sociální péče totiž nesměla být péče o děti nijak zanedbána.³⁷

³³ LINKOVÁ, Marcela a Nad'a STRAKOVÁ, ed. *Bytová revolta: jak ženy dělaly dissent*. První vydání. Praha: Academia, 2017, s. 390. ISBN 978-80-200-2794-8.

³⁴ LINKOVÁ, Marcela. Disidentská herstory: Ženy a jejich činnost v prostředí Charty 77. *Bytová revolta: Jak ženy dělaly dissent*. První vydání. Praha: Academia, 2017, s. 376-377. ISBN 978-80-200-2794-8.

³⁵ WAGNEROVÁ, Alena. *Žena za socialismu*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2017, s. 214-216. ISBN 978-80-7419-252-4.

³⁶ LINKOVÁ, Marcela. Disidentská herstory: Ženy a jejich činnost v prostředí Charty 77. *Bytová revolta: Jak ženy dělaly dissent*. První vydání. Praha: Academia, 2017, s. 377. ISBN 978-80-200-2794-8.

³⁷ Tamtéž, s. 378-380.

2.3.3. Média po roce 1989

V pátek 17. listopadu se studenti rozhodli svolat shromáždění při příležitosti padesátého výročí uzavření vysokých škol a popravy devíti představitelů studentského hnutí nacisty. Akci sice zaštitil Městský výbor Socialistického svazu mládeže, i přesto byla ale brutálně rozehnána.³⁸ Tímto dnem začala v Československu tzv. sametová (nebo také něžná) revoluce.

V 16 hodin se sešli studenti společně s pedagogy a pamětníky roku 1939 na pražském Albertově, kde demonstrace začínala. Postupně promlouvali řečníci, studentovi Martinovi Klímovi se dostalo největší podpory za jeho řeč o mravní obnově společnosti. Průvod pokračoval na Vyšehrad, kde položil květiny u hrbu Karla Hynka Máchy. Zde byla kolem 18 hodin demonstrace oficiálně ukončena. Dav lidí ale pokračoval směrem do centra města, kde byl zastaven Sborem národní bezpečnosti (SNB). SNB demonstranty postupně obklíčila a znemožnila jim jakýkoli postup. Do studentů i starších účastníků protestu mlátili obušky nebo je jinak fyzicky napadali.³⁹ Násilné napadení demonstrantů vyvolalo ve společnosti vlnu kritiky. Lidé začali písemně protestovat a žádat o vyšetření zákroku. Následovala stávka studentů vysokých škol, částečně i středních škol a divadel. V neděli 19. listopadu vznikla opoziční hnutí Občanské fórum (OF) a Verejnost' proti násiliu (VPN).⁴⁰

Jedním z hlavních úkolů počátku revoluce bylo prolomení informačního embarga státních médií. Už 20. listopadu začali nezávislí tvůrci samizdatových periodik vydávat Informační servis jako jediný masově šířený deník prvních týdnů. V březnu 1990 se z něj vyvinul týdeník Respekt. Brzy získali revolucionáři přístup i do nejvlivnějších médií, do rozhlasu a televize. Živě probíhalo vysílání demonstrací z 25. listopadu, a za dalších pět dní už redakce OF připravovala zpravodajsko-publicistické pořady do rozhlasové stanice Hvězda. Média byla odstátněna a zliberalizována. Jejich odstátnění s sebou neslo nutnost vzniku nové legislativy. Článek 17 Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavy zakotvil svobodu projevu a právo na informace. Následně byla zrušena i cenzura a na ni dohlížející úřad.⁴¹

Neshody v oblasti mediálního uspořádání mezi českou a slovenskou částí České a Slovenské Federativní Republiky (ČSFR) vyústily v zákon o rozdělení pravomocí. Vznikla

³⁸ BĚLINA, Pavel a kolektiv. *Dějiny zemí Koruny české II*. Druhé, opravené a doplněné vydání. Praha: Paseka, 1993, s. 309. ISBN 80-85192-60-8.

³⁹ RŮŽIČKA, Daniel. Sametová revoluce 1989 – pátek 17. listopadu 1989 – průběh revoluce *Totalita.cz* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_1117_dem_03.php

⁴⁰ BĚLINA, Pavel a kolektiv. *Dějiny zemí Koruny české II*. Druhé, opravené a doplněné vydání. Praha: Paseka, 1993, s. 309-310. ISBN 80-85192-60-8.

⁴¹ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. První vydání. Praha: Portál, 2010, s. 255-257. ISBN 978-80-7367-698-8.

tak národní média – Česká televize (ČT), Český rozhlas (ČRo) a Česká tisková kancelář (ČTK) se svými slovenskými obdobami. Byla zákonně ukotvena veřejnoprávní média, přijat byl i zákon o ČTK.⁴²

Tištěná periodika se ze státního vlivu dostávala v zásadě třemi způsoby. Brzy po pádu režimu se redakce odpoutávaly od vlivu vydavatelů, sami zaměstnanci si zvolili vedení a samosprávně vše řídili. Proběhla tady spontánní privatizace zdola, kdy se zaměstnanci stávali majetkovými podílíky. Takhle se přeměnila například Mladá fronta na Mladou frontu Dnes a Rudé právo na Právo. Druhým způsobem bylo obnovení zrušených a zakázaných titulů jako Lidové noviny, Právo lidu nebo Reportér. Současně však vznikala i nová média jako Polední expres a Telegraf. Z důvodu nedostatku financí a nezkušenosti však vycházela pouze krátkou dobu, než musela svou činnost ukončit. Nejvýraznějším bulvárním titulem se stal deník Blesk, který vlastnilo švýcarské vydavatelství Ringier. Poprvé vyšel v roce 1992 a postupně se stal nejčtenějším deníkovým titulem na tuzemském trhu.⁴³

Zásadním krokem bylo i ustavení reklamního trhu, čímž začala komercializace médií. Pod tlakem trhu došlo k postupné bulvarizaci obsahu. Na tuzemský trh přicházeli zahraniční investoři. Německé vydavatelství Verlagsgruppe Passau vlastnilo Vltava-Labe-Press a tedy největší síť regionálních titulů (dnes ve vlastnictví investiční skupiny Penta Investments⁴⁴). Rheinisch-Bergische Druckerei- und Verlagsgesellschaft mbH bylo majitelem firmy MAFRA, a.s. (dnes členem koncernu AGROFERT vlastníka Andreje Babiše⁴⁵). Další německý investor, Verlagsgruppe Handelsblatt, vlastnil většinu akcií Economia, a.s. (od roku 2008 ve vlastnictví Zdeňka Bakaly⁴⁶).⁴⁷

U rozhlasu, televize a ČTK proběhla privatizace shora. Politickým rozhodnutím tak byly odstátněny nejen rozhlas a televize, ale i kmitočtové spektrum a telekomunikační síť. Česká televize přejmenovala své programy na ČT 1, ČT 2 a ČT 3. O výši koncesionářského poplatku rozhoduje Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, která volí členy mediálních rad – Rada ČT, Rada ČT, Rada ČRo a Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. První výraznější televizní stanicí se stala Premiéra, která poprvé vysílal v červnu 1993, v roce 1997 změnila název

⁴² KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. První vydání. Praha: Portál, 2010, s. 257. ISBN 978-80-7367-698-8.

⁴³ Tamtéž, s. 258-260.

⁴⁴ O společnost. Vltava Labe Media [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.vlmedia.cz/o-spolecnosti>

⁴⁵ O společnost. Mediální skupina MAFRA [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/o-spolecnosti.aspx>

⁴⁶ O společnost. Economia [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://economia.ihned.cz/o-spolecnosti/>

⁴⁷ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011, s. 375-376. ISBN 978-80-247-3028-8.

na Prima. Další v pořadí pak je komerční stanice TV Nova, která začala vysílat v roce 1995. Prvními komerčními rozhlasovými stanicemi se staly Frekvence 1 a Rádio Alfa.⁴⁸

V únoru 1992 došlo k propojení tehdejšího Československa s internetem. V roce 1996 vznikl katalogový vyhledávač Seznam.cz. Po roce 2000 se internet začal významně rozšiřovat a začaly se objevovat internetové verze tištěných titulů (iHned.cz, iDnes.cz nebo Lidovky.cz), stejně tak vznikala i první ryze internetová média, např. aktualne.cz.⁴⁹

2.4. Žena na pracovním trhu

2.4.1. Pozice ženy v období socialismu

Pozice ženy v socialistické společnosti Československa a kapitalistické společnosti západních států byla velmi rozdílná. Ve většině socialistických zemí tvořily v roce 1974 ženy téměř polovinu zaměstnaných, v kapitalistických zemích pouze necelých 40 %. Pro socialismus bylo charakteristické vysoké zastoupení výdělečně činných žen v plodném věku (20 až 35 let), ale i větší rozmanitost povolání s ženským zastoupením a vyšší míra vzdělanosti a kvalifikace.

Pro stupeň sociálního statusu a prestiže je důležitá právě hodnota jedince na trhu práce. Pokud byla žena v domácnosti, její sociální status se odvíjel od statusu manžela coby živitele rodiny, ženino postavení ve společnosti tak bylo druhořadé. Přitom role ženy jako pečovatelky o domácnost neztratila svou důležitost, pouze byla znehodnocena v rámci hodnot kapitalistického systému.

Rozdílné společnosti disponovaly rozdílným nahlížením na sociální roli ženy. V socialistických zemích se role zaměstnané ženy a matky vyrovnávaly, zatímco v kapitalistických stále převažovala role ženy – matky. Na zaměstnání žen bylo tedy nahlíženo jako na druhotné. Tyto rozdílnosti se pak projevovaly i ve stupních kvalifikace a vzdělanosti žen.⁵⁰

Po druhé světové válce došlo k výraznému růstu jak vzdělanostní, tak kvalifikační úrovně žen. Zatímco muži často volili učební poměr jako jednoduchou cestu ke kvalifikaci, ženy se orientovaly na obecně vyšší vzdělání. Po absolvování základní školy pokračovaly v dalším

⁴⁸ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 377-379. ISBN 978-80-247-3028-8.

⁴⁹ Tamtéž, s. 380-381.

⁵⁰ WAGNEROVÁ, Alena. *Žena za socialismu*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2017, s. 49-51. ISBN 978-80-7419-252-4.

studiu. Zatímco ve školním roce 1970/1971 připadaly na jednu dívku s vyšším vzděláním dvě v učebním poměru, na jednoho výše vzdělaného chlapce připadali hned čtyři v učebním poměru.⁵¹

Charakteristickým rysem je i nerovnoměrné zastoupení žen v jednotlivých profesních odvětvích. Navzdory tomu, že co do vzdělanosti se ženy mužům vyrovnávaly, podíl jejich zastoupení v jednotlivých oborech rostl daleko pomaleji. Projevovala se výrazná orientace na tradiční ženská povolání (zdravotnictví, školství). Z technických oborů se pak vysoké oblíbenosti u žen dostalo chemii.⁵²

Pokud byla žena v domácnosti a nepracovala, její postavení v domácnosti bylo dáno zejména fyzickou přítomností a rodinnými povinnostmi. Muž v této domácnosti působí jako dominantní hlava rodiny, zajišťující dostatek financí a kontakt s vnějším světem. Oproti tomu pracující žena získala hospodářskou nezávislost a hodnotu její fyzické přítomnosti nahradilo množství úkolů, které byla schopna plnit. Byla tedy nutná dělba práce v domácnosti a část ženinych povinností tak přešlo na muže.⁵³

Pokud šlo o péči o malé děti, v roce 1968 byla prodloužena mateřská dovolená na 26 týdnů, v roce 1971 k tomu přibýlo navíc výchovné pro matky. Předtím mohly matky využít kratší mateřské dovolené a případně neplacené prodloužené dovolené až do věku 1 roku dítěte. Zhruba třetina žen se vrátila do práce hned po vypršení mateřské dovolené, třetina využila prodloužené neplacené volno a třetina přerušila zaměstnání úplně. Po návratu do práce se o dítě v téměř polovině případů starala babička, ve více než třetině domácností bylo dáno do jeslí, méně rodičů si pak zaplatilo paní na hlídání nebo svěřilo dítě jiným příbuzným.⁵⁴

Podle výzkumu z roku 1971 věnovaly zaměstnané ženy péči o domácnost o třetinu méně času než ženy nezaměstnané. V pracovní dny zabrala údržba v průměru 4, 42 hodin, ve dny volné pak až 6 hodin. Ženy v domácnosti pak trávily denně domácími pracemi 6, 45 hodin.⁵⁵

Ve vývoji socialismu můžeme rozlišovat celkem tři období, která se k otázkách žen a jejich pracovního i soukromého života stavěla různě. Jako první můžeme označit padesátá léta coby období výrazného uplatňování socialistické emancipace skrze důraz na kolektivní výchovu dětí nebo společné organizování služeb (např. skrz Osvobozenou domácnost). Druhé období pak rámuje šedesátá léta a vyznačuje se zdůrazňováním rodinné výchovy

⁵¹ WAGNEROVÁ, Alena. *Žena za socialismu*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2017, s. 63. ISBN 978-80-7419-252-4.

⁵² Tamtéž, s. 71.

⁵³ Tamtéž, s. 101-102.

⁵⁴ Tamtéž, s. 126

⁵⁵ Tamtéž, s. 136

a společenskou debatou o ženském postavení. Období normalizace se od prvních dvou liší minimem změn a zachováním statutu quo.⁵⁶

2.4.2. Pozice ženy po tzv. sametové revoluci

Po 17. listopadu 1989 a následných změnách režimu čekala ženy i muže Československa řada novinek. Kromě nového fenoménu nezaměstnanosti šlo o vznik řady organizací a hnutí rozšiřující zde dosud málo známé myšlenky, kromě feminismu a problematiky genderu například i principy ochrany životního prostředí. Vliv cizinců, kteří do Československa zamířili po otevření hranic, získal pozitivní i negativní hodnocení. Některé představitelky feministického hnutí vytýkaly západu přílišnou militantnost a snahu vyrovnat se mužské části kopírováním jejich společenského systému. Západní náhled na věc si ale získal i příznivkyňe. Kladně bylo hodnoceno zejména financování prvních ženských neziskových organizací, které by bez prostředků z Německa nebo Spojených států amerických jen těžko zahajovaly své aktivity.

Změna režimu s sebou nesla i statistické nerovnosti mezi pohlavími. Zvýšila se nezaměstnanost žen, také byly patrné platové rozdíly nebo nahrazování plného pracovního poměru jinou formou úvazku či pracovního vztahu žen. Jako pozůstatek socialistické dvojí směny (pracovní nasazení i plná odpovědnost za chod domácnosti a péče o rodinu) byla i po tzv. sametové revoluci zachována myšlenka ženy coby pečovatelky o domov. I když se minulý režim snažil rozšířit zařízení péče o děti a zařadit ženu do plného pracovního procesu, stále odstraňoval jen formální překážky zrovnoprávnění žen a zachovával platné genderové stereotypy.⁵⁷

Přetrvává fakt, že pracující žena má ve společnosti větší prestiž než žena v domácnosti. Proto názor, že ženy po roce 1989 chodily do práce jen z ekonomických důvodů, nahrazuje skutečnost, že ženy pracovní uplatnění samy vyhledávají a pracovat chtějí.⁵⁸

⁵⁶ WAGNEROVÁ, Alena. Co přinesl a co nepřinesl českým ženám socialistický model rovnoprávnosti – aneb nejen jesle a traktoristky. *Gender a demokracie: 1989–2009* [online]. Praha: Gender Studies, 2009, s. 15 [cit. 2018-02-22]. ISBN 80-86520-64-1. Dostupné z:

http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/publikace_dender_a_demokracie_web.pdf

⁵⁷ SOKAČOVÁ, Linda. Genderové změny po roce 1989 v České republice. *Gender a demokracie: 1989–2009* [online]. Praha: Gender Studies, 2009, s. 7-9 [cit. 2018-02-25]. ISBN 80-86520-64-1. Dostupné z:

http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/publikace_dender_a_demokracie_web.pdf

⁵⁸ ŠIKLOVÁ, Jiřina. Pár poznámek ke změnám v postavení žen v České republice po převratu v roce 1989 (2006). *Žena za socialismu*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2017, s. 234. ISBN 978-80-7419-252-4.

„Současně ale byly ženy po převratu přesvědčeny, že vztah mužů a žen na pracovním trhu bude nadále takový, jako býval, tj. že mezi nimi na pracovním trhu nebude výrazná konkurence.“⁵⁹

Ženy předpokládaly, že všichni budou nadále pracovat vedle sebe pro anonymního zaměstnavatele, kterým byl v minulosti stát. Setrvaly na svých původních pozicích bez snahy odpoutat se a eventuálně založit vlastní podnik. Proto se do víru podnikání vrhli muži, kterým jejich manželky nebo partnerky uvolnily cestu. Ženám se tak dařilo zachovat jakousi kontinuitu rodiny ve všeobecném společenském zmatku, v pozdějších letech však na své postavení doplácely. Po vzoru západních kapitalistických společností se ženy pustily do vlastního podnikání, ale až na konci devadesátých let. Postup těchto podnikatelek byl však výrazně pomalejší, jelikož se musely prosadit na trhu s vysokou konkurencí.⁶⁰

Segregace zaměstnání (neboli různé zastoupení mužů a žen v některých typech zaměstnání) byla patrná za socialismu a po roce 1989 přetrvávala. Odlišné zastoupení souvisí i s rozdílným vzděláním či oborem (např. humanitní a technické vědy na vysokoškolském studiu), nerovným přístupem žen do určitých povolání a kariérními preferencemi. Preference pak mohou být vrozené nebo dané genderovými stereotypy.

Nadále přetrvávalo i větší zastoupení pracujících žen v zaměstnáních s nižšími mzdami. U mladých žen, které do zaměstnání nastoupily až po roce 1989, je však patrný nárůst procentuálního zastoupení na pozicích jako „vedoucí a řídící pracovníci“ nebo „zákonodárci“. V období let 1994 až 2004 míra segregace zaměstnání klesala.⁶¹

2.5. Ženy v médiích

Novinářská profese vždy měla pro jedince spoustu lákadel. Někoho láká blízkost k romantické profesi spisovatelů, další upřednostňuje nepravidelnost a různorodost práce a někdo jiný zase nejvíce oceňuje možnost vyjádřit se k veřejným záležitostem. Pro tyto

⁵⁹ ŠIKLOVÁ, Jiřina. Pár poznámek ke změnám v postavení žen v České republice po převratu v roce 1989 (2006). *Žena za socialismu*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2017, s. 234. ISBN 978-80-7419-252-4.

⁶⁰ Tamtéž, s. 234-235.

⁶¹ JURAJDA, Štěpán a Daniel MÜNICH, Relativní postavení žen na trhu práce v České republice: Shrnutí výzkumu. In: *Kariéra, rodina, rovné příležitosti*. [online]. První vydání. Praha: Gender Studies, 2006, s. 15-16 [cit. 2018-03-02]. ISBN 80-86520-12-9. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/Kariera_rodina_rovne_prilezitosti.pdf

vlastnosti přehlízejí dodnes žurnalističtí nadšenci nízkou finanční zajištěností a málo významné společenské postavení.⁶²

Profesionalizace povolání zde spočívá především v souboru pevně nezakotvených dovedností a zásad. Nelze definovat novináře na základě zvládnutých zkoušek, dosaženého vzdělání nebo povinným členstvím v profesní komoře. Žurnalistika se se svým atributem svobody postupně stala možností seberealizace, stejně jako málo pravděpodobného, ale ne nemožného společenského vzestupu.⁶³

Narůstající tlak na rychlost a levnost mediálních obsahů si svou daň vybírá i na profesi novináře. S rozmachem technologií a internetu se tvorba textů, blogování i zveřejňování komentářů na sociálních sítích rozšířilo k veřejnosti. Každý se může stát samozvaným novinářem a žurnalistika musí čelit krizi z nepotřebnosti. Pokud jde o ženy pracující v médiích, ty se kromě nízké profesionalizace musely a musí vypořádat se společenskou situací a aktuálním nahlížením na ženy coby novinářky.⁶⁴

Pokud mají média (a žurnalistka obecně) hrát roli při utváření veřejného mínění, je jejich povinností pojmout širší rozsah hlasů a názorů všech společenských úrovní. Jestliže k této rozmanitosti nedochází, může to mít vliv na celkovou povahu mediálního produktu. Toto platí nejen ve vztahu žen a žurnalistiky, ale také žen a zaměstnaní jako takového.⁶⁵

2.5.1. Genderové stereotypy v médiích

Dle rozdílných povah zástupců pohlaví se často formují i stereotypy vztahující se k tvorbě mediálních obsahů. Tak lze vyzkoušet, že v určitých oblastech zpravodajství převažuje to či ono pohlaví. Pro muže je typické hlavní zpravodajství a ekonomika. Ženy jsou zase často orientované na sociálně, školství a péči.

Globální monitoring médií organizovaný World Association for Christian Communication spojil 108 zemí světa a přinesl výsledky, které jasně ukazují podprezentovanost žen a zkrácení jejich obrazu. Muži tvoří 76 % jedinců, kterým je

⁶² JIRÁK, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Radim WOLÁK. České novinářky: dolů po schodišti nahoru. In: *Česká novinářka: K postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. První vydání. Praha: Portál, 2011, s. 7-10. ISBN 978-80-262-0056-7.

⁶³ JIRÁK, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Radim WOLÁK. České novinářky: dolů po schodišti nahoru. In: *Česká novinářka: K postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. První vydání. Praha: Portál, 2011, s. 7-10. ISBN 978-80-262-0056-7.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ FRANKS, Suzanne. *Women and journalism*. První vydání. Londýn: I.B.Tauris & Co. Ltd, 2013, s. 6. ISBN 978-1-78076-585-3.

v médiích věnován prostor. Z průzkumu z roku 2010 rovněž vyplývá, že ženy tvoří pouze 24 % osob ve zpravodajství a 44 % osob prezentujících zde svůj názor. V obdobném průzkumu z roku 1995 byla procenta ještě nižší, ve zpravodajství bylo 17 % žen a názor poskytovalo 34 %. Rovněž vyjadřování expertů k různým událostem či problémům zůstává mužskou záležitostí. Pouze každý pátý oslovený expert bývá žena.

Za patnáct let narostl i počet zpráv, jejichž autorkami jsou ženy z původních 28 % na 37 %. Ženy-novinářky jsou také dvakrát citlivější pokud jde o genderové stereotypy, než jejich mužští kolegové.

Část výzkumu soustředěná konkrétně na poměry v České republice příliš nevybočovala z internacionálních výsledků. Dne 10. listopadu 2009 proběhl monitoring Hospodářských novin, Práva, Mladé fronty Dnes, Blesku, Lidových novin, TV Prima, TV Nova, České televize i rádiových stanic jako Rádio Impuls, Český rozhlas 1 – Radiožurnál, Frekvence 1 a Evropa 2. Dle výsledků představují ženy 23 % z těch, kterým byl jakkoli dán prostor ve zpravodajství. Vysokých čísel dosahují české ženy v celkovém poměru zastoupení v novinářské profesi, kde tvoří zhruba polovinu osob. Rozdíl oproti mezinárodnímu výzkumu je také patrný ve vztahu k genderovým stereotypům. České novinářky k nim nevykazují vyšší citlivost, ani je častěji nepodrobují kritice.⁶⁶

⁶⁶ KUBÁLKOVÁ, Petra. Ženy v médiích – ženy v číslech. In: *Česká novinářka: K postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. První vydání. Praha: Portál, 2011, s. 37-40. ISBN 978-80-262-0056-7.

3. Metodika výzkumu

3.1. Cíl výzkumu

Cílem mé práce je zjištění, zda se postavení a role žen pracujících v médiích před a po 17. listopadu 1989 změnilo, případně pak popis jednotlivých zjištěných rozdílů. Jako metodu výzkumu jsem zvolila kvalitativní polostrukturovaný rozhovor. Dotazováním respondentek chci zjistit jejich pracovní náplň v obou zkoumaných obdobích, zda se lišila témata, kterými se zabývaly. Dále jak vypadal jejich pracovní kolektiv nejen z hlediska genderové vyrovnanosti. Budu se také zabývat přesahem práce do osobní sféry. Pro všechny dotazované budu mít stejnou strukturu rozhovoru, v případě potřeby pak užiji doplňující otázky.

Hlavní výzkumnou otázkou je: *Změnily se pozice a role žen pracujících v médiích s ohledem na proběhlou změnu režimu?* K jednoduššímu dosažení odpovědi mi poslouží dílčí výzkumné otázky: *Jaká byla pracovní náplň žen pracujících v médiích? Jakými tématy se zabývaly? Jak vypadal jejich pracovní kolektiv? Jak ovlivňovala práce jejich soukromý život?*

3.2. Kvalitativní výzkum

Definovat kvalitativní výzkum je problematické, jelikož jediný obecně uznávaný způsob vymezení a provedení tohoto výzkumu neexistuje. Glaser a Corbinová podali negativní definici. Za kvalitativní považují jakýkoli výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických metod ani jiných způsobů kvantifikace.⁶⁷

Někteří autoři s tímto definováním nesouhlasí, jelikož podle nich nelze brát v úvahu pouze absenci čísel. Creswell pak vymezil kvalitativní výzkum jako proces hledání porozumění, který se zakládá na různých metodologických tradicích zkoumání určitého sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, informuje o názorech účastníků výzkumu, analyzuje různé typy textů a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.⁶⁸

Na rozdíl od kvantitativního přístupu, který je zakotven v novopozitivismu, kvalitativní přístup je interpretativní. Realita je zde průběžně vytvářena jednajícími individui, která v ní žijí

⁶⁷ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 45. ISBN 978-80-262-0982-9.

⁶⁸ Tamtéž, s. 46.

a připisují jí významy. Interpretativní přístupy tak nepopírají fyzickou existenci sociální skutečnosti, nýbrž zdůrazňují její proměnlivý charakter a závislost na aktérech.⁶⁹

Kvalitativní výzkum rovněž pracuje s odlišným druhem dat. Kvantitativní metody se soustřeďují na data tvrdá, tedy na ty s numerickým charakterem, nebo na data, která jsou na čísla převedena. Zde patří k nejčastějším zdrojům tzv. hromadná data v podobě průběžně shromažďovaných údajů (tabulek) nějakou institucí nebo také data získaná přímo autorem výzkumu aplikací dané výzkumné techniky. Kvalitativní výzkum zkoumá sociální realitu z pohledu jejich aktérů, jejich vlastním jazykem, v kontextu jejich života a v předem nestrukturovaných interpretacích. Proto zde výzkumníci pracují s měkkými daty, které mívají podobu dlouhých slovních výpovědí, zápisů nebo vyobrazení. Podstatou kvalitativního výzkumu je obsáhnutí jevu podrobněji v celé šíři jeho rozsahu a působení. Snaží se jev uchopit komplexně a brát v úvahu i jeho kontext.⁷⁰

Kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího kontaktu se situací jedince nebo skupiny. Autor výzkumu se snaží získat integrovaný pohled na předmět výzkumu, na jeho kontextovou logiku a pravidla, která fungují v dané oblasti, stejně tak jde i o izolování určitých témat a projevů. Hlavním úkolem je zjistit, jak lidé v daném prostředí či situaci chápou, co se děje, proč jednají tak jak jednají a jak se podílí na interakcích a aktivitách. Ke kvalitativním metodám patří relativně málo standardizované metody získání dat. Hlavním prvkem je zde sám výzkumník, data pak zahrnují přepisy terénních poznámek a rozhovorů, fotografie, audio či videozáznamy a vše, co přibližuje každodenní život zkoumaných. Data se induktivně analyzují a interpretují. Autor vytváří obraz, který se rýsuje až v průběhu sběru dat. V závěru se autor snaží nevynechat nic, co by mohlo jakkoli pomoci objasnit situaci.⁷¹

Dle Hendla se řadí mezi nevýhody kvalitativního výzkumu skutečnost, že je zde těžké provádět kvalitativní predikce a obtížnější testovat hypotézy a teorie. Znalost získaná výzkumem nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí. Sběr i analýza získaných dat často bývají činnosti časově náročné a výsledky jsou snadněji ovlivnitelné osobností výzkumníka. Mezi klady metody řadí možnost studovat procesy a navrhnout teorie. Dále kvalitativní výzkum získává podrobný vhled a popis při zkoumání jedince, skupiny i události a fenoménu, zkoumá jej v jeho přirozeném prostředí a dokáže dobře reagovat na místní

⁶⁹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: neužívanější metody a techniky*. První vydání. Praha: Grada, 2014, s. 47-48. ISBN 978-80-247-3568-9.

⁷⁰ Tamtéž, s. 51.

⁷¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 47-48. ISBN 978-80-262-0982-9.

podmínky. Dalšími přednostmi je hledání lokální příčinné souvislosti a pomoc při počáteční exploraci fenoménu.⁷²

3.3. Kvalitativní polostrukturované rozhovory

V kvalitativním šetření označujeme obecně dotazované jako informanty.⁷³ Polostrukturované rozhovory patří k hojně využívaným metodám kvalitativního dotazování, můžeme je označit i jako semistrukturované, řízené nebo rozhovory s návodem. Dopředu si výzkumník vytváří otázky, které pak může v průběhu samotného rozhovoru doplnit o další dotazy.

Rozlišujeme tak otázky primární, tedy předem připravené, a sekundární nebo také sondážní. Ty vznikají až při samotném rozhovoru dle potřeb výzkumníka, může jimi doplnit informaci nebo pobídnout informanta k další výpovědi. Sekundární otázky mohou mít podobu projevu souhlasu či porozumění, shrnutí výpovědi dotazovaného, žádosti o doplňující informace. Podobnou funkci zde může nést i mimika a gestika, např. v podobě pokyvování hlavou.⁷⁴

3.4. Aplikace metody v mém výzkumu

Po seznámení se s potřebnou teorií k tématu jsem oslovila přibližně deset informantů, kteří vyhovovali mým podmínkám, s žádostí o účast na výzkumu. Z desíti oslovených mělo zájem o výzkum pouze pět žen, rozhovory pak proběhly se čtyřmi z nich. Před samotnou realizací interview jsem vytvořila návod rozhovoru s připravenými otázkami. Zvolila jsem metodu polostrukturovaných rozhovorů, proto mé připravené otázky v průběhu doplnily ještě dotazy sekundární (sondážní). Tři rozhovory jsem nahrávala na diktafon, čtvrtý byl realizován e-mailem.

Nejdříve proběhl rozhovor s Petruškou Šustrovou. Dne 16. března 2018 jsem ji navštívila v jejím bytě v Praze na Vinohradech. Stopáž záznamu má 1 hodinu a 13 minut. Druhý rozhovor byl s Marcelou Augustovou dne 19. března 2018 v restauraci V rohlíku přímo v areálu České televize na Kavčích Horách. Mírně rušnější prostředí se odrazilo na kvalitě záznamu, který čítá

⁷² HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 48. ISBN 978-80-262-0982-9.

⁷³ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. První vydání. Praha: Grada, 2014, s. 207. ISBN 978-80-247-3568-9.

⁷⁴ Tamtéž, s. 211.

58 minut. Třetí rozhovor s Jiřinou Veselou proběhl ve čtvrtek 29. března 2018 v restauraci Jakoby na Jakubském náměstí v centru Brna. Záznam rozhovoru má 55 minut, a i když je z něj patrný rušný provoz restaurace, dotazy i odpovědi jsou dostatečně zřetelné. Rozhovor s Evou Jurinovou proběhl prostřednictvím e-mailu v důsledku pracovního vytížení dotazované. Otázky byly zaslány 9. března a odpověď na ně jsem dostala 30. března 2018. Rozsahem odpovídají odpovědím z rozhovorů, které proběhly osobně. Informanti souhlasili s použitím výpovědí k výzkumu v rámci mé bakalářské práce.

4. Analytická část

4.1. Informace o účastnících výzkumu

Marcela Augustová

Dvaapadesátiletá redaktorka a moderátorka vystudovala ještě před rokem 1989 Fakultu žurnalistiky Univerzity Karlovy. V mládí chtěla být herečkou, ale nakonec svou kariéru započala v osmdesátých letech v Československé televizi, kde moderovala publicistické pořady pro děti a mládež, např. Pionýrskou vlašťovku. Ve veřejnoprávní televizi postupně vystřídala pozice moderátorky i regionální redaktorky, nepůsobila jen v Praze, ale i v Liberci. V současnosti moderuje Události a věnuje se i práci pro Český rozhlas. (Augustová 1, 2, 3, 4)

Petruška Šustrová

Publicistka a překladatelka se narodila v roce 1947. Kvůli svým opozičním aktivitám strávila dva roky ve vězení a byla vyloučena z Karlovy univerzity, kde studovala český jazyk a dějepis. Původně chtěla být redaktorkou v nakladatelství. Podílela se na tvorbě samizdatových titulů jako Střední Evropa, po roce 1989 již pracovala v médiích oficiálně. Působila v Respektu, Českém deníku nebo také Lidových novinách. Část své kariéry věnovala i státní správě. (Šustrová 1, 2, 3, 7, 11)

Jiřina Veselá

Pětapadesátiletá brněnská novinářka se po téměř celý život věnuje kulturní žurnalistice. Vystudovala teorii kultury v Olomouci, původně se chtěla věnovat dějinám umění. Od roku 1987 pracovala na pozici kulturní redaktorky v Brněnském večerníku. Po tzv. sametové revoluci odešla do deníku Prostor, posléze začala pracovat v Lidových novinách. V roce 1992 a znovu v roce 1994 odešla na mateřskou dovolenou. (Veselá 1, 2, 3, 4, 5, 12)

Eva Jurinová

Čtyřiašedesátiletá Eva Jurinová vystudovala žurnalistiku a vystřídala několik pracovních pozic. Novinářka a televizní moderátorka začínala svou kariéru v sedmdesátých letech v ostravském studiu tehdejší Československé televize. Následovala kariéra v Praze, kromě televize se věnovala i rozhlasu. V letech 1995 až 1999 moderovala Televizní noviny na TV

Nova. Následně vystřídal různé funkce od tiskové mluvčí před pedagožku až po starostku. V současnosti vede mediální agenturu. (Jurinová 1, 2, 4, 12)

4.2. Práce žen v médiích před rokem 1989

Ženy pracovaly v médiích před tzv. sametovou revolucí na různých pozicích, stejně jako je tomu dnes. Pracovat v oficiálních médiích⁷⁵ začínali mladí lidé již během studia, nebo po absolvování příslušné vysoké školy. Žurnalistiku na vysoké škole bylo tehdy možné studovat pouze na Karlově Univerzitě v Praze, kde se v roce 1972 přejmenovala dosavadní Fakulta sociálních věd a publicistiky na Fakultu žurnalistiky.⁷⁶

Marcela Augustová se díky svému studiu dostala k práci v Československé televizi. *„Když jsme byli po prvním ročníku na praxi, tak mě přidělili do rozhlasu, tehdy československýho. Odtamtud mě doporučili do televize a tam si mě už nechali. (...) Protože já už jsem vlastně potom souběžně studovala i jako už jsem začala pracovat.“* (Augustová, 4)

Stejnou vysokou školu, jen o několik let dříve, vystudovala i Eva Jurinová. Ta se po dokončení studia vrátila do rodné Ostravy, kde pracovala jako novinářka v podnikovém tisku Výstavby ostravsko-karvinských dolů. *„Začínala jsem vlastně v roce 1973 v podnikovém týdeníku Ostravsko karvinských dolů v Ostravě za 800 Kč měsíčně. Konkrétně v novinách VOKD, které se zabývaly přípravou stavenišť a dolů. Dnes s úsměvem přemýšlím, jestli jsem to vůbec byla já...? Učila jsem se žánry, tvořila reportáže z tvrdého pracovního prostředí. Chodila jsem na různá neutěšená a depresivní pracoviště, fárala do dolů a jako mladá holka s namalovanými očima a v minisukních jsem nechápala rozpaky okolí.“* (Jurinová, 4)

K tomu, aby mohl člověk vykonávat novinářskou profesi, nemusel mít žurnalistiku vystudovanou. To dokazuje i Jiřina Veselá, která nejdříve zastávala jiné zaměstnání, k práci redaktorky se ale později dostala přes své osobní zájmy. *„Moje první místo po škole teda bylo v domě pionýrů, v Krajském domě pionýrů, kde jsem měla na starosti vyšší dívčí kluby nebo dívčí kluby nebo tak nějak se to jmenovalo. Tam jsem měla metodicky vést holčičky, který už všechny věděly o vaření jako víc než já v té době. A tam jsem byla asi měsíc a mezi tím... To bylo vlastně září... Od poloviny srpna a během září začalo vlastně Divadlo v pohybu a já jsem*

⁷⁵ Těch, které nevycházely ilegálně.

⁷⁶ JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. Žurnalistika a mediální studia v Česku. Úvahy o historickém vývoji a současné situaci. In: *Acta Universitatis Carolinae – Studia Territorialia* [online]. Praha: Institut mezinárodních studií FSV UK, 2013, s. 74 [cit. 2018-04-21]. ISSN 2336-3231. Dostupné z: <http://stuter.fsv.cuni.cz/index.php/stuter/article/view/628/562>

o něm psala do Večerníku (Brněnský večerník, pozn.), a pak se to tak zchumelilo, že po tom měsíci jsem nastupovala do toho Večerníku, už jako kulturní redaktorka nebo na kulturu prostě.“ (Veselá, 5)

V mnoha ohledech specifická byla situace v samizdatových médiích. Na tvorbě těchto titulů se ženy většinou podílely souběžně při své trvalé práci, která je živila. „*No, já jsem pracovala na poště do roku 77, pak jsem uklízela baráky a vod roku 82 jsem už žádnou práci nenašla. Což popravdě řečeno ale neznamená, že jsem vůbec nepsala do médií. Psala jsem ale velmi sporadicky. Vobčas něco vyšlo ve Svědectví, občas jsem psala do místního samizdatu něco.“ (Šustrová, 4)*

Pokud neměli redaktori novinářské vzdělání, nabýváním zkušeností a dovedností přímo z praxe a chodu redakcí se postupně dostávali na úroveň vystudovaných žurnalistů. Toto zjištění se slučuje s informacemi rozvedenými v teoretické části. Tímto typem profesionalizace prošla Jiřina Veselá i Petruška Šustrová. „*Ale hlavně novinářinu jsem se naučila ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS, pozn.), kde jsem byla vod roku 1979 v takzvaný ediční komisi, kde jsme psali sdělení toho VONS. Takhle česky jsem se naučila ze čtení a ze školy a vodjakživa. Tam jsem se naučila, co jsou to zásady novinářskýho psaní.“ (Šustrová, 4)*

Tři ze čtyř dotazovaných žen měly vysokoškolské vzdělání, čtvrtá studium nedokončila. Došlo tedy k potvrzení nárůstu počtu žen pokračujících ve svém vzdělávání. Žádná z nich se neorientovala na technický obor, což rovněž není v rozporu s informacemi podanými v teoretické části.

Náplň práce redaktorek se lišila dle jejich funkcí. Marcela Augustová začínala v publicistice. Nejdříve pracovala jako reportérka a moderátorka. Později se vypracovala na úroveň, kdy si začala sama psát scénáře jak k reportážím, tak i ke svým moderátorským výstupům. „*Velmi rychle jsem se dostala k tomu, že jsem začala točit reportáže a ty scénáře si psát sama. Zároveň jsem moderovala tu tehdejší Vlastovku a Magion a tak. Kde to bylo tak, že jsem vlastně některý ty texty... nebo ty scénáře psali kolegové... ale některý jsem si psala sama a sama jsem si je moderovala.“ (Augustová, 6)*

Petruška Šustrová v samizdatových titulech neměla vymezenou funkci a specializaci, věnovala se de facto všemu. „*To byly prostě nějaký poznámky, nebo jsem s někým dělala rozhovor.“ (Šustrová, 5)*

Podle Petry Kubákové jsou patrné genderové stereotypy z hlediska zaměření žen na určitá témata. Ani Augustová, ani Šustrová však neměly vymezená témata, kterým by se měly věnovat. Marcela Augustová pracovala v publicistickém pořadu pro děti a mládež,

který se věnoval spektru témat. Později přešla do regionálního zpravodajství v Liberci, kde musela obsáhnout celou řadu témat a nemohla se pouze specializovat. „(...) Protože v té publicistice pro děti a mládež, kde jsem pracovala před revolucí, a ještě krátce po revoluci, tak to nebyly monotematické pořady, až na výjimky. (...) A vlastně když jsem potom přešla do zpravodajství, tak jako krajanek jsem začínala v Liberci. (...) Ten se specializuje na ten svůj region, ale tematicky musí obsáhnout úplně všechno.“ (Augustová, 7) Stejně tak to fungovalo i v samizdatových médiích, jak dokládá Šustrová. Zde vycházely texty nejrůznějších témat, specializovaní redaktori zde ale chyběli. „To bylo různé. (...) Vo politice jsem moc nepsala, na to byli jiní.“ (Šustrová, 5)

V Brněnském večerníku, kde před tzv. sametovou revolucí pracovala Jiřina Veselá, byla situace jiná. Specializace v rámci redakce zde byla, panovalo rozdělení na kulturní rubriku, sportovní rubriku a vnitro. Sama dotazovaná pracovala celou dobu jako redaktorka kultury. „(...) Tam to tak bylo, že tam byla sportovní redakce, kulturní redakce a pak tam bylo vnitro. Nebo jak... dopisy čtenářů. A když jsem tam nastupovala, tak ještě byla horká sazba, takže pak tam byli jako techničtí redaktori a podobně. A vlastně i ti lidi na tom vnitru, když to zjednoduším, tak měli svoje resorty. Měli školství nebo politiku nebo zdravotnictví nebo prostě něco.“ (Veselá, 7)

Dle názoru Jiřiny Veselé ale specializace konkrétních redaktorů a redaktorek v rubrikách nevycházela z žádné genderové stereotypizace. Každý se věnoval tomu, k čemu měl vztah. Sama Veselá přiznává, že se kultuře věnovala ze svého zájmu. Taky nevyvrací, že pokud by se v redakci chtěla žena věnovat sportovní žurnalistice, jako stereotypně mužskému tématu, pravděpodobně by jí to bylo dovoleno. „Ale já myslím, že to nikdo neřešil, podle pohlaví už vůbec ne. A myslím, že to je spíš jako přirozený, že jako holky inklinují k nějakým věcem a muži inklinují k jiným. A tam to tak jako sedělo a fungovalo. A jako asi kdyby tam byla nějaká holka, která by trvala na tom, že bude psát sport, tak ho asi psala. (...) Jako bylo to rozděleno stereotypně, ale na pohlaví se nehledělo vůbec.“ (Veselá, 10)

Eva Jurinová před 17. listopadem 1989 vystřídala hned několik pozic v oblasti médií a témata, kterými se zabývala se lišily. Od reportáže ze stavenišť a dolů se redaktorka přesunula jinam, sbírala zkušenosti v Mladé frontě. „Vzpomínám, že jsem občas po večerech chodila na praxi do redakce Mladé fronty. Sledovala jsem finiš materiálů před uzávěrkou, probírala zprávy z ČTK a získala zkušenosti v přípravě a vydávání deníku. Posléze jsem se pokusila o první příspěvky, drobné fejetony a články na stránkách pro ženy.“ (Jurinová, 4)

Posléze se Eva Jurinová přihlásila do konkurzu na post reportérky do ostravského studia Československé televize. Konkurz vyhrála a její kariéra se začala orientovat směrem

na televizní tvorbu. Své příspěvky do Televizních novin sama hodnotí jako zaměřené na zdravotnictví a kulturu, zbytek její tvorby se však vyznačoval tematickou různorodostí. „*Natáčela jsem příspěvky a reportáže do celostátních Televizních novin i do regionálních pořadů, především z oblasti kultury a zdravotnictví. Začala jsem moderovat týdenní magazín pro Severomoravský kraj, vedle toho i nejrůznější akce mimo televizi, namlouvala komentáře pro publicistické pořady a dokumenty, a tak se postupně zdokonalovala v profesi televizní novinářiny a moderování.*“ (Jurinová, 4) Na začátku osmdesátých let se Jurinová přesunula z ostravského studia do pražského. Zde byla přidělena do kulturní rubriky, kde se věnovala především divadelní tvorbě. Její příspěvky do Televizních novin se tak transformovaly do monotematické podoby. „*V roce 1980 mě šéfredaktor pražské Hlavní redakce zpravodajství a publicistiky převedl na Kavčí hory do Prahy. Moc prostoru na rozmyšlení jsem neměla, byl to vlastně příkaz z centrálního vedení. Nastoupila jsem do kulturní rubriky Televizních novin a měla na starosti divadelní tvorbu.*“ (Jurinová, 4)

Z výše uvedeného vyplývá, že jisté rozdělení na „mužská a ženská témata“ částečně panovalo. Z mou dotazovaných žen neměly dvě vymezená témata svých příspěvků, nýbrž zbylé dvě se zabývaly především kulturní žurnalistikou. V této oblasti je tedy můj výzkum částečně v souladu se zmiňovanou literaturou, ženy se více orientovaly na „ženská témata“, jejich směřování ale nepramenilo z jejich pohlaví, resp. genderu. Každý se věnoval té oblasti, ke které jej přitahovaly jeho zájmy.

4.3. Práce žen v médiích po roce 1989

Tzv. sametová revoluce zásadně ovlivnila mediální svět. Téměř okamžitě začalo vznikat množství nových titulů, stávající periodika zažila radikální proměnu nejen z hlediska vlastnictví a docházelo i k obnově zrušených titulů minulých let.⁷⁷ Co se týče mého výzkumu, největší změnou prošla Petruška Šustrová, která se z ilegálního samizdatu dostala do oficiální redakce. „*Najednou se všechno změnilo. Devatenáctýho listopadu večer jsme v bytě Saši Vondry založili Informační bulettin, kterež vycházel i třikrát denně. (...) A v lednu začal vycházet místo toho Informačního bulettinu časopis Respekt. To byl týdeník a ten už vycházel normálně tiskem.*“ (Šustrová, 10)

Původní členové ilegálních médií se začali žurnalistické profesi věnovat oficiálně a rozvíjeli tak svou kariéru i tehdejší mediální trh. Šustrová působila po tzv. sametové revoluci

⁷⁷ Viz kapitola 2.3.3. Média po roce 1989.

v médiích několik měsíců, pak tuto kariéru opustila, aby se k ní zase vrátila v roce 1992. Z pozice redaktorky se vypracovala na vedoucí oddělení publicistiky a komentářů. „*Já jsem pracovala jako redaktorka v Respektu a někdy v květnu, červnu 1990 jsem odešla do státní správy. Vrátila jsem se do Respektu v roce 92, z toho jsem odešla do časopisu Střední Evropa, který už vyházel oficiálně. Byl to měsíčník. Potom, v roce 1993, jsem nastoupila do Českého deníku a z toho jsem přešla do Lidových novin a tam jsem pracovala, než jsem šla do důchodu. V tom Českém deníku jsem byla vedoucí oddělení publicistiky a v Lidových novinách jsem byla taky vedoucí oddělení publicistiky a komentářů.*“ (Šustrová, 11)

Dopad tzv. sametové revoluce hodnotí Jiřina Veselá velice pozitivně. Jde podle ní o jedno z nejhezčích období české (československé) žurnalistiky vůbec, jelikož ještě nezačal finanční tlak a v redakci panovala svobodná nálada. „*Jako vlastně si myslím, že pomínu-li první republiku a potom možná šedesátý léta, tak ten začátek porevoluční byla poslední hezká doba té žurnalistiky, která je už dneska dávno pryč. Bylo to určitě svobodnější, nebyl nad náma jako nikdo. Mohli jsme si vymýšlet, co jsme chtěli. A současně nebyl v té době, nebo teprve začínal, ten tlak na peníze, jako ve smyslu, že vydávat noviny něco stojí. Takže to se taky neřešilo.*“ (Veselá, 11) Po tzv. sametové revoluci vystřídala Jiřina Veselá v relativně krátké době několik médií. Kariéru v Brněnském večerníku přerušila kvůli mateřské dovolené. „*Z mateřské jsem, ale to byl pořád rok 92, jsem nastoupila napřed do deníku Prostor, což byly takový opravdu prostorný noviny, takový ten velký formát. Tam jsem byla asi měsíc, protože se mi tam z různých důvodů nelíbilo, a přešla jsem do Lidových novin.*“ (Veselá, 12)

V České televizi se výrazně změnila organizační struktura, byly zavedeny tvůrčí skupiny. „*Vlastně tehdy se přeměnil ten systém té redakce, to se jmenovalo Hlavní redakce vysílání pro děti a mládež, a pak se to přetransformovalo na tvůrčí skupiny, celá televize.*“ (Augustová, 12) Tvůrčí skupině, kde byla Augustová členem, začaly postupně ubývat pořady v důsledku jiných aktivit dramaturga, což později vedlo k novinářčině odchodu.

Eva Jurinová v televizi vnímala hlavně změny v atmosféře a kolektivu. Dopad revoluce zde podle ní byl velice citelný. Redakce opouštěli podporovatelé komunistického režimu a vedoucí pozice postupně obsadili nestraníci. „*(...) Ti, kteří zvedali ruce a hlasovali na stranických schůzích pro komunistický režim postupně opouštěli redakci dobrovolně i na základě výpovědí. Někteří zůstali a ten dříve odsunutý zbytek nestraníků se začal rychle rozmísťovat do důležitých pozic a situace se pomalu zklidňovala ve snaze po otevřeném objektivním zpravodajství.*“ (Jurinová, 8)

Náplň práce a témata, kterými se ženy zabývaly se opět odrážely od funkce, kterou zastávaly v redakci. Paní Šustrová jako vedoucí oddělení publicistiky, posléze vedoucí oddělení

publicistiky a komentářů, zažila radikální proměnu pracovní náplně. Ze samizdatové a později i oficiální redaktorky se dostala na vedoucí pozici, kde rozdělovala práci redaktorům, témata však většinou diskutovali v kolektivu. „(...) *V deníku se vybírají témata na poradě. To je porada, která je celého toho vedení. Každá rubrika přichází se svejma tématama. (...) Nejvíce o tom rozhodovala rubrika sama, ta přicházela s tím, co má a co by teda měl někdo napsat.*“ (Šustrová, 12)

Marcela Augustová v důsledku nejen úbytku pořadů své tvůrčí skupiny a soukromým záležitostem přešla k regionálnímu zpravodajství. „*I když většina kolegů to brala jako vobráceně, že začali zpravodajstvím a pak šli k publicistice. Tak já jsem to měla vobráceně... (...) Začala jsem dělat toho zpravodajského krajánka.*“ (Augustová, 12) Tato změna byla pro Augustovou ze začátku náročnější, jelikož si musela zvykat na nový styl práce. „*Bylo to jiný už jenom v tom, že prostě z té publicistiky je člověk zvyklej mluvit trochu jiným jazykem a trochu jinak psát. (...)*“ (Augustová, 13)

Eva Jurinová změnila okruh témat, kterými se zabývala, kulturu vystřídalala politika. Navíc ještě začala se samostatným moderováním některých pořadů. „*Z kulturní rubriky jsem po roce přešla do vnitropolitické a natáčela příspěvky ze sociální sféry, odborářské politiky, z parlamentu a tripartitních jednání vlády, odborů a zaměstnavatelů. Při tom jsem začala moderovat sama večerní relaci „Aktuality“, která se vysílala denně v 21.30 hod. a po dvou letech hlavní večerní zpravodajství „Deník“.*“ (Jurinová, 8) Podle novinářky se v rámci televize změnila i atmosféra v redakcích, navíc se zde styl práce stal profesionálnější. (Jurinová, 9)

V brněnské redakci Lidových novin se paní Veselá setkávala s novým úkolem. Ke své funkci kulturní redaktorky přidala ještě práci na regionální příloze, která se týkala čistě moravských záležitostí. „*Ty lidovky tehdy na tom začátku devadesátých let tady měly hrozně velkou redakci. (...) A jako první, já si myslím, že dokonce před Mladou frontou, jsme pak začali vydávat přílohu regionální, která se jmenovala Moravské listy a vycházela jednou nebo dvakrát týdně, asi jednou, a pokrývala celou Moravu. (...)*“ (Veselá, 13)

Na začátku devadesátých let všechny mnou dotazované ženy prožívaly velké změny, ne všechny ale závisely na novém režimu. Jiřina Veselá se kromě kultury začala věnovat i speciální příloze. Eva Jurinová změnila okruh svých témat a začala se více angažovat jako moderátorka. Marcela Augustová v důsledku nespokojenosti s činností tvůrčí skupiny přesunula své pole působnosti na post regionální reportérky. Petruška Šustrová se zkušenostmi ze samizdatu pokračovala nejdříve jako redaktorka, později jako vedoucí celé rubriky. Každá z žen zažila posun své kariéry směrem, který se pro ni zdál nejvhodnější. Jejich posun v kariéře,

snad až na případ Petrušky Šustrové, nebyl natolik ovlivněn rozpadem socialismu, jako spíš nabytím osobních zkušeností. Šustrová se na komentátorském poli oficiální žurnalistiky mohla rozvíjet pouze díky změně režimu. V tomto případě tedy neplatí teze Jiřiny Šiklové, o tom, že ženy setrývaly na svých pozicích, zatímco muži se kariéerně rozvíjeli. V jiném se ale názor Šiklové potvrdil, žádná z žen neopustila svou kariéru, všechny chtěly pracovat.

4.4. Srovnání pracovních kolektivů

Předrevoluční pracovní kolektiv legálních i samizdatových médií se odlišoval. V obou sice panovala přátelská atmosféra, ale její podstata proudila odjinud. Marcela Augustová začínala v médiích v rané dospělosti, proto se k ní kolegové chovali mile. Celkově ale hodnotí i pozdější vztahy pozitivně „(...) *A vždycky vlastně ten vztah byl v tom štábu jako založenéj na kamarácoftu. Že tam byly nějaký vazby, že jsme se po natáčení sebrali a šli jsme do hospody, kde jsme si povídali vo všem možným.*“ (Augustová, 9) V podobném duchu jako u kolektivu paní Augustové se nesla i atmosféra Brněnského večerníku. „*Tam byl tehdy výbornej kolektiv. Tam byl místy velmi přátelský kolektiv, ale jako celek to fungovalo, myslím, velmi dobře.*“ (Veselá, 8)

V samizdatu pak vztahy více závisely na důvěře. Jelikož se jednalo o nelegální činnost, všichni si museli plně důvěřovat. „(...) *A těžko budete sdílet nějaký riziko s člověkem, kterýho bytostně nesnášíte nebo o kterým si budete myslet, že je to idiot.*“ (Šustrová, 7) Redakce zde neměly pevně dané funkce, jak to známé z dnešních médií, kdy existují šéfredaktoři, editoři, korektori a další. „*V těch redakcích bývalo tak pět, šest lidí. Předpokládalo se, že když člověk dává materiál, tak už je to hotovej materiál. (...) Kontrolovali jsme to jakoby všichni. Hlavní podíl na tom měla ta písárka, která to přepisovala na stroji.*“ (Šustrová, 9)

Odlišnou zkušenost z hlediska vztahů na pracovišti v Československé televizi zažívala Eva Jurinová. Jak sama hodnotí, její kolektiv měl dvě pomyslné tváře, jednu chladnou a profesionální, tu druhou pak otevřenou a přátelskou. „*Atmosféra v pracovním kolektivu vnitropolitické i zahraniční redakce byla velmi zvláštní. Tvořila se na hranicích profesionality, propagandy, nutného přisluhování, ale i určité diplomatické loajality a částečné benevolence připustit a odvysílat i konfrontační témata.*“ (Jurinová, 6) Připouští ale, že zde vznikala i přátelství. Vztahy ovlivněné touhou po kariéře doplňovaly ty, které byly upřímné a prověřené krizovými situacemi. Mimo redakci si tak mohla s kolegy otevřeně povídat o svých osobních názorech.

Porevoluční zkušenosti žen nenasvědčují, že by se změnou režimu došlo také k výraznějším změnám na poli vztahů v pracovních kolektivech jako takových, stále převládala relativně přátelská atmosféra. Augustová našla v pracovním kolektivu přítele. V libereckém týmu byli dohromady tři kolegové, takže dle jejích slov: *„To jako moc jinak nejde než se kamarádit.“* (Augustová, 15)

Zkušenost Jiřiny Veselé vychází z přechodu z Brněnského večerníku do Lidových novin, kde ale znala pár přátel z dřívější doby. *„No, atmosféra se proměnila proto, že to bylo pod Prahou, takže to bylo trochu jiný. Ale... Byla tam jiná atmosféra, ale byli jsme tam všichni přinejmenším dva, možná tři, co jsme se znali z toho Večerníku.“* (Veselá, 15)

V Lidových novinách v té době působila i Petruška Šustrová. Ta ale sídlila v pražské redakci publicistiky a komentářů. Oproti zkušenosti ze samizdatu tady netrávila se spolupracovníky příliš mnoho času mimo redakci. *„My jsme měli velmi přátelský poměr. Jako bylo to jiný, dost jsme se vyhýbali tomu chodit spolu do hospody, protože když spolu sedíte celý den, tak ještě jít do hospody je prostě na hlavu. (...)“* (Šustrová, 14)

Na druhou stranu Eva Jurinová zažívala zklamání. Od změny režimu očekávala i větší změnu co se kvalitní žurnalistiky týká. *„Nebyla jsem ale spokojená a nebyla jsem jediná. Očekávali jsme více řemeslné pokory od nových šéfů, více porozumění pro nejrůznější překážky a problémy, které při přípravě relací nastávaly. Posléze jsem v jejich postojích nacházela méně a méně objektivitu při volbě témat i hostů do pořadů, jednostranné politické zaujetí a demagogické postoje.“* (Jurinová, 10) Na pracovišti proběhla revoluce ze strany některých zaměstnanců a Jurinová toto zaměstnání po deseti letech opustila.

Atmosféra v pracovních kolektivech se u každé informantky proměnila, ve třech případech však v souvislosti s celkovou změnou pracoviště. Eva Jurinová se setkala s negativní proměnou, kdy porevoluční kolektiv nenaplňoval její očekávání, a tak svůj pracovní poměr v Československé televizi ukončila.

4.5. Ženy v redakcích

Z hlediska podílu žen v redakcích a jejich práce před rokem 1989 nebyl mezi disentem a ostatními médii větší rozdíl. Obecně se dá říci, že pracovní kolektivy dělení na základě pohlaví nijak nevnímaly. Marcela Augustová hodnotí kolektiv jako více mužský. Docházelo podle ní ale ke změnám oborů mužů a žen. *„(...) Samozřejmě třeba tehdy nebyly moc ženy kameramanky. Byla Věra Štinglová, žejo legenda televizní. Ale jinak za téma kamera stáli většinou chlapi. Ale zase v maskérně chlapi nebyli a dneska jsou a byly tam spíš ženské.“* (...)

(Augustová, 10) Z prostředí tehdejší Československé televize má obdobnou zkušenost i Eva Jurinová. Potvrdila, že v redakcích převažovali muži, zejména pak na pozicích jako zahraniční zpravodajové, produkční nebo také členové sportovní redakce, kde nebyla žádná žena. „Ženy byly v menším počtu zastoupeny převážně jako asistentky v sekretariátech, redaktorky, (z cca 20 redaktorů bylo 5 žen) střihačky, produkční, dvě pracovaly v týmu deseti režisérů. Ve vedoucích pozicích ženy nebyly zastoupeny vůbec.“ (Jurinová, 7)

V tištěném Brněnském večerníku byl podíl žen a mužů vyrovnaný. Jiřina Veselá má zkušenost s vyrovnaným kolektivem i přímo z kulturní rubriky „(...) Byly jsme tam dvě ženy, ale ta druhá se ukázala jako velmi neschopná a odešla nebo pak byla odejitá. A když jsem se tam pak jako vracela v té druhé vlně, tak to byl muž. Takže jsme byli muž žena.“ (Veselá, 9)

Rozdělení na mužskou a ženskou část redakce se brání Petruška Šustrová, jejíž zkušenost z disentu se zakládá na absenci dělení reaktorů dle pohlaví. „V té Střední Evropě sami muži, aspoň pokud si vzpomínám. Třeba v Informacích o Chartě, to byl takový nejdůležitější, to bylo tak střídavě. V těch dalších různě. Časopis o divadle řídila Olga Havlová, časopis Kritický sborník, tak tam myslím, že žádná žena v redakci nebyla. V tom disentu to takhle nebylo. Tam prostě nebylo to dělení. To byly kolegiální a přátelské svazky a bylo to v podstatě náhodný. (...)“ (Šustrová, 8)

Po tzv. sametové revoluci nenastala navzdory předpokladům z přechodu ze socialistické společnosti ke společnosti kapitalistické žádná změna. Stále tvořili většinu pracovního kolektivu muži, ženy byly v menšině. Neobjevila se tendence žen vrátit se do domácnosti, nadále zůstávaly zaměstnány, jejich pozice zůstala stejná. Díky své pílì a zkušenostem zažívaly kariérní postupy a postupně se dostávaly i do vedení, což bylo novinkou. Jakýkoli zisk vyšší pracovní pozice tak nelze přičítat snaze o genderovou rovnost. Eva Jurinová se takto stala šéfredaktorkou tištěného periodika. „Přijala jsem nabídku na post zástupkyně šéfredaktora v nově vznikajících novinách, které se jmenovaly „Noviny“ a vedla jsem redakci s 15 redaktory, v týmu bylo 5 žen. V publicistické rubrice převažovaly ženy, ve vedení muži.“ (Jurinová, 11)

Marcela Augustová zastává názor, že po tzv. sametové revoluci se podíl jednotlivých pohlaví v redakcích nijak nezměnil. „Myslím, že s revolucí se to nijak nezměnilo. Nebo já jsem to nikdy nevnímala. (...)“ (Augustová, 17) Stejně hodnotí situaci i Petruška Šustrová, která se opět setkala s tím, že byla v redakci Střední Evropy i redakci komentářů Lidových novin jediná žena. (Šustrová, 14)

Oproti tomu Jiřina Veselá nejdříve říká, že byla redakce „namíchaná“, vzápětí ale připouští, že zde byly jen dvě ženy a osm mužů. Dodává ale, že rozdělení témat rozhodně

nebylo stereotypní. „*Ano, já jsem dělala kulturu a ano, dělala jsem třeba zdravotnictví nebo školství. Ale to bylo proto, že jsem vodjakživa byla tupá na matiku a prostě ekonoma nikdy dělat nebudu, ani bych nechtěla. Ale ta druhá dělala krimi, takže to rozhodně nebylo stereotypní.*“ (Veselá, 15)

Z výpovědí dotazovaných vyplývá, že před rokem 1989 byly podíl žen a mužů v redakcích nevyrovnaný, převažovali muži. Výjimku tvoří Jiřina Veselá, která se setkala v Brněnském večerníku s vyrovnaným kolektivem. Porevoluční zkušenosti potvrzují, že k výrazné změně nedošlo, opět převládal mužský kolektiv, tentokrát i na pracovišti Veselé. Obecně se ale potvrdila i teze výzkumu World Association for Christian Communication, české novinářky nejsou příliš citlivé, pokud se týče genderových stereotypů. Rovněž je nekritizují.

4.6. Vliv práce na soukromý život

4.6.1. Pracovní doba

Pracovní doba redaktorek před tzv. sametovou revolucí byla různá, Marcela Augustová se s určitou pravidelností téměř nesetkala, někdy si mohla práci uzpůsobit svým možnostem, jindy toto přizpůsobení nebylo možné. „*(...) Byla to práce, že jsem třeba tři dny doma nebyla, ale pak jsem zase třeba čtyři dny doma byla úplně. (...)*“ (Augustová, 19) Často trávila v práci víkendy. „*(...)V tom zpravodajství prostě, tak jako to mám dneska, vím, že minimálně dva víkendy v měsíci. (...)*“ (Augustová, 21) Na její pracovní době v porevolučním období se nic nezměnilo. „*Fungovalo to vždycky, jako že když je potřeba, tak pracuju, a když to není potřeba, tak nepracuju.*“ (Augustová, 21)

Nepravidelnou pracovní dobu potvrzuje i Jiřina Veselá. „*Jako neznám nikoho, kdo by v novinách pracoval osm hodin. Ale je pravda, že jeden den pracujete jako pět a druhý den šestnáct. Ta práce prostě je roztržštěná.*“ (Veselá, 17) Dodává, že postupem času práce přibývala a musela v redakci trávit delší dobu. Když pracovala v Brněnském večerníku nemusela pravidelně pracovat o víkendu, vždy zde byla jen nedělní služba. Jiné to bylo v Lidových novinách, které vyházely šestkrát týdně. „*Takže jsem byla vopravdu v práci každý víkend až na výjimky a každý den do těch osmi... Sedmi osmi určitě.*“ (Veselá, 17) Také Eva Jurinová má po celý život vysoké pracovní nasazení. „*V práci před rokem 1989 i po něm jsem trávila většinu svého času.*“ (Jurinová, 13)

Specifickou změnu zažila Petruška Šustrová. Od stavu, kdy nemohla najít práci a současně se podílela na samizdatu, přešla do plného chodu redakce. „*Když jsem dělala na poště, tak*

to byly střídavý směny. Schody jsem myla jednou dvakrát tejdne dva tři baráky. To vám zabere tak jedno dopoledne. Přepisování samizdatu jsem věnovala tolik času, kolik jsem mohla.“ (Šustrová, 15) Intelektuální práci na samizdatu věnovala minimálně jedno odpoledne a jeden večer v týdnu. *„Je to těžko oddělit, když vařím a přitom přepisuju, tak co dělám?“* (Šustrová, 15) Po roce 1989 měli v médiích poradu v jedenáct nebo dvanáct hodin, do práce ale musela přijít dříve, aby se stihla připravit. Uzávěrka její části redakce bývala v sedm nebo osm hodin večer, později pouze za výjimečných událostí. (Šustrová, 15)

Pracovní doba novinářek se po tzv. sametové revoluci nijak nezkrátila ani neprodloužila v souvislosti se změnou režimu. Jak ale připouští Jiřina Veselá, postupně se vše zrychluje a práce přibývá, což je ale průvodním jevem modernizace společnosti.

4.6.2. Rodinný život

Práce v médiích ovlivnila soukromý život všech mnou dotazovaných žen. Všeobecně se dá říci, že kvůli časové náročnosti museli řadu věcí zastat ostatní členové domácností. Pokud měly novinářky malé děti, svůj podíl na péči o ně odvedli i ostatní, zejména babičky. *„Zvládla jsem to jen díky mému muži, který mi po celou dobu vytvářel a dodnes vytváří absolutní komfort a skvělé podmínky.“* (Jurinová, 13) Eva Jurinová je také přesvědčena, že nelze vykonávat práci novinářky bez podpory svých nejbližších.

Marcela Augustová se mohla spolehnout na své rodiče. *„Hodně mi pomohla maminka, protože Lukáš chodil do jeslí v Liberci a já jsem jezdila pracovat do Prahy. Tam byla ještě taková kratinká fáze, že už prostě jsem tady nebydlela, ale ještě jsem sem dojížděla autobusem. Tak to musím říct, že bylo docela náročný.“* (Augustová, 18) Se speciálními výhodami coby pracující žena a matka dvou dětí počítat nemohla. (Augustová, 19) Mateřskou dovolenou měla tehdy zkrácenou. *„Lukáš se narodil v roce 88 a Kryštof je 92. ročník. (...) Po Lukášovi, myslím, jsem se vracela po takových nějakých těch šesti nedělích. (...). A s Kryštofem jsem byla doma vo něco dýl, ale ne dlouho. Potom byli v jeslích a ve školce. Prošli tím dletem klasickým ještě vlastně jako socialisticko komunistickým režimem.“* (Augustová, 20) Dodává, že tehdy bylo možné starat se o malé děti a souběžně pracovat, jelikož si mohla v práci mnoho věcí přizpůsobit.

Petruška Šustrová začala oficiálně pracovat v médiích až v pozdější době, kdy už měla velké děti. Její život se změnil v tom, že po listopadu 1989 trávila mnohem méně času doma. (Šustrová, 18)

Brněnská redaktorka Jiřina Veselá na tom byla podobně jako Marcela Augustová, také využila pomoci své matky a svou první mateřskou dovolenou měla kratší a i během ní přispívala do médií. „*Byla jsem doma jenom rok, z vlastního rozhodnutí, protože to jinak nešlo. A jako celou tu dobu jsem psala do Večerníku nějaký kulturní recenze. (...) Zase teda musím říct, to byl Vojtěch úplně malej, a neumím si to dneska představit... (...)*“ (Veselá, 16) Veselá také přiznává, že v práci jí vycházel vstříc šéfredaktor. „*A ještě jsme měli jako velmi skvělého šéfredaktora, který toleroval i to, že moje máti, která ho (syna, pozn.) hlídala, ho každý den v pět hodin postavila s kočárkem pod okna a Vojtěch začal rvát: „Mámí, mámí!“ A přes to nejel vlak jako.*“ (Veselá, 16) Právě díky tomu, že pracovala v novinách Veselá připouští, že se dala péče o dítě s kariérou zkombinovat. V roce 1994 šla podruhé na mateřskou, tu ale měla dlouhou tři roky. (Veselá, 16) Rovněž připouští, že si dokázala práci přizpůsobit. Když bez problémů odvedla svou práci, nikdo ji nekontroloval. Stíhala i vyzvednout děti a pak se vrátit zpět do práce. (Veselá, 18)

Zaměstnání paní Veselé pak ovlivnilo její soukromí i v několika kuriózních případech, kdy ke své práci využila své syny. „*Děti byly například na řadě fotografií, když bylo potřeba mít nějaké jako figuranty. Takže mi můj syn dodneška předhazuje, že jsem ho jednou nutila, aby si v trafice prohlížel pornografii. (...) Že jsme šli přes celý Brno a že si v trafikách kupoval cigarety, i když mu bylo, já nevím kolik, třináct? A všude mu je prodali. Takže jako ano... Myslím, že si užili spoustu věcí.*“ (Veselá, 19)

Z hlediska rodinného života se dá říci, že se potvrdily myšlenky obsažené v teoretické části mé práce. Ženy přiznávají, že absolutní péči o domácnost nebo děti by při zaměstnání nezvládaly. Často jim pomáhali rodinní příslušníci. Marcela Augustová i Jiřině Veselé pomohli rodiče, Eva Jurinová se mohla spolehnout na svého manžela.

4.6.3. Sláva

Pokud se novinářka ve své pozici stala slavnou, neslo to také svá pro a proti. Petruška Šustrová má ohledně své slávy smíšené pocity. „*(...) Ve skutečnosti mě to trošku vadí, protože je část těch lidí, který jako vás pozdravěj, představěj se vám a ted' čekaj, že budete říkat nějaký moudra. A já nevím, jaký moudra mám říkat.*“ (Šustrová, 19) Zároveň ale přiznává, že je někdy příjemné vědět, že s ní lidé sympatizují.

Marcela Augustová coby moderátorka veřejnoprávní televize má pocit, že příliš slavná není. Své postavení porovnává s moderátory komerčních televizí, kteří jsou známí také proto,

že se objevují více na soukromých akcích. „*Samozřejmě někdy vás někdo pozná. Ale taky vás někdy někdo pozná a řekne vám úplně jiným jménem.*“ (Augustová, 22)

I přes svou slávu se Eva Jurinová soustřeďovala spíše na svůj osobní potenciál. „*Někdy lecco prošlo, (...) protože jsem byla ta „známá z televize“.*“ Jindy zase musela více dokazovat své schopnosti a skutečnost, že opravdu rozumí dané problematice. (Jurinová, 14)

Ženy se se svým vystupováním v médiích začaly stávat známější mezi veřejností. Samy tuto zkušenost neberou příliš pozitivně, jelikož může mít někdy i negativní následky a jsou na ně kladeny vyšší nároky.

5. Závěr

I když celosvětově byly rozdíly mezi prací a zaměstnáním žen v kapitalistické a socialistické společnosti minulého století výrazné, po 17. listopadu 1989 na území Československa nedošlo v redakcích z hlediska genderu k žádným změnám.

Pro zjištění okolností ženské práce v médiích byly provedeny čtyři rozhovory s redaktorkami z odlišných okruhů. Zastoupena tak byla ve větší míře žurnalistika psaná a televizní, žurnalistika rozhlasová pak pouze okrajově jako vedlejší práce Marcely Augustové či Evy Jurinové. Rozhovor s Petruškou Šustrovou byl specifický díky jejímu přechodu ze samizdatových periodik do titulů oficiálních. Doslovné přepisy rozhovorů jsou zařazeny v příloze této práce.

Cílem práce bylo nalezení odpovědi na hlavní výzkumnou otázku, tedy: *Změnily se pozice a role žen pracujících v médiích s ohledem na proběhlou změnu režimu?* Dílčí výzkumné otázky, které jsem k dosažení cíle využila, byly následující: *Jaká byla pracovní náplň žen pracujících v médiích? Jakými tématy se zabývaly? Jak vypadal jejich pracovní kolektiv? Jak ovlivňovala práce jejich soukromý život?* Odpovědi na zmíněné otázky jsem zjišťovali jak v kontextu období před tzv. sametovou revolucí, tak i po ní.

Pokud jde o pracovní náplň a pozice novinářek oficiálních médií před a po roce 1989, mohu říci, že změna režimu se zde výrazněji neprojevila. Ženy zastávaly nejrozličnější funkce jako redaktorky, moderátorky, reportérky. Povýšení se jim dostávalo jen díky vlastní snaze. V pozdějších letech po tzv. sametové revoluci lze sledovat tendenci vyššího výskytu žen jak v technických pozicích (např. kameramanky) tak i ve vedení (např. vedoucí oddělení publicistiky, zástupce šéfredaktora). Obecně lze však říci, že před i po roce 1989 převládali v redakcích mužští kolegové.

Z hlediska zadávání určitých témat a jejich subjektivního dělení na mužské či ženské také nedošlo k žádnému posunu. Žádná z mnou dotazovaných novinářek se neseťkala se stereotypy dle genderu. Vždy záleželo na konkrétní situaci redakce. Ženy se buď věnovaly širokému okruhu témat (např. regionální reportérky), tématům dle zaměření média (např. staveniště a doly v tisku VOKD), dle potřeb konkrétní rubriky (např. komentáře na aktuální témata, fejetony z vlastního života) nebo měly své stálé zaměření (např. kulturní redaktorka). Toto zaměření však nepramenilo ze stereotypního zařazení dle genderu, nýbrž ze zájmu a schopností konkrétních osob. Ženy tak mohly pracovat jako redaktorky kulturní nebo psát o školství či zdravotnictví, což je pokládáno za „ženská témata“, stejně tak však mohly pracovat v rubrice „krimi“, která má potenciál být označována jako „mužská záležitost“.

Pracovní kolektivy hodnotily všechny novinářky jako přátelské. Pro redaktorku samizdatu byla patrná změna atmosféry kolektivů, z tajného disidentského seskupení založeného na důvěře se dostala do standardní redakce s přátelstvími navázanými skrze práci. Výraznou změnu zažila i Eva Jurinová v pražské redakci veřejnoprávní televize. Situaci zde vnímala jako přechod z částečně přátelského a částečně profesionálního kolektivu na kolektiv politických a hodnotových sporů.

Výrazněji se ženská role dotazovaných proměnila pouze v soukromé sféře života. Práce v médiích, coby časově velmi náročné zaměstnání, se nevyznačuje pevně danou pracovní dobou. Novinářky v práci mohly trávit celé dny, ale někdy také pouze kratší dobu. Nikdy neměly všechny volné víkendy, vždy byla část pracovní. Právě tato forma náročnosti přenesla část povinností spojených s chodem domácnosti a péčí o děti na ostatní členy rodiny. Mnohdy se ženy spoléhaly na své partnery nebo rodiče. Pokud se novinářka rozhodla pro zkrácenou mateřskou dovolenou, musela své dítě přihlásit do jeslí nebo se absolutně spolehnout na rodinné příslušníky. Matky s malými dětmi se také snažily skloubit své rodičovství a práci do nejefektivnější. Před tzv. sametovou revolucí, a ještě i těsně po ní, bylo souběžné vykonávání novinářské práce a mateřství jednodušší. Jak připouští dotazované ženy, později se zvýšenými nároky na čas a snižováním počtu členů redakcí by byla tato situace jen těžko zvládnutelná. Do soukromí žen mohla také zasáhnout skutečnost, že se jejich tváře staly mezi lidmi známé. Někdy mohlo být setkání s obdivovateli příjemné, jindy tomu mohlo být přesně naopak.

Tento výzkum může sloužit jako inspirace k dalším bádáním, ať už ve smyslu porovnávání náročnosti práce novinářek s jinými zaměstnáními, změny práce novinářů v důsledku snižování počtu členů v redakcích nebo i pro popis přerodu samizdatových titulů na periodika oficiální.

Celkově se ale dá říci, že se pozice a role ženy v médiích s ohledem na změnu režimu ze socialistického na kapitalistický téměř neproměnila. Přístup okolí k redaktorkám jakožto ženám a matkám se nijak nelišil od přístupu k redaktorům mužského pohlaví. Změnu prodělal pouze denní režim redaktorek, které postupně musely věnovat své práci více času. Velkou změnou prošli redaktori samizdatových titulů, kteří se později věnovali žurnalistice legálně. Ani zde se však neprojeví změny, které by jakkoli ovlivnily pohled na ženy-redaktorky.

6. Seznam zdrojů

6.1. Literatura

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. První vydání. Praha: Grada, 2011, 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8

BĚLINA, Pavel a kolektiv. *Dějiny země Koruny české II*. Druhé, opravené a doplněné vydání. Praha: Paseka, 1993, 312 s. ISBN 80-85192-60-8

CORREA, Teresa a Dustin HARP. *Women Matter in Newsrooms: How Power and Critical Mass Relate to the Coverage of the HPV Vaccine*. Journalism & Mass Communication Quarterly. 2011, roč. 88, č. 2, s. 301- 319 ISSN 1077-6990

DOLNÍČKOVÁ, Lucie. *Genderové stereotypy v práci učitele a učitelky na II. stupni ZŠ*. Brno, 2007, 102 s. Magisterská práce. Masarykova univerzita v Brně.

FRANKS, Suzanne. *Women and journalism*. První vydání. Londýn: I.B.Tauris & Co. Ltd, 2013, 96 s. ISBN 978-1-78076-585-3

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. První vydání. Praha: Argo, 2013, 1052 s. ISBN 978-80-257-0807-1

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9

CHAMBERS, Deborah, Linda STEINER a Carole FLEMING. *Women and journalism*. První vydání. New York: Routledge, 2004, 278 s. ISBN 0-415-27444-3

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů*. První vydání. Praha: Grada, 2012, 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2

JIRÁK, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Radim WOLÁK, ed. *Česká novinářka: k postavení a obrazu novinářek v českých médiích*. První vydání. Praha: Portál, 2011, 166 s. ISBN 978-80-262-0056-7.

KLEČKOVÁ, Petra. *Genderové stereotypy v sociální práci*. České Budějovice, 2012, 58 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. První vydání. Praha: Portál, 2010, 344 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

LINKOVÁ, Marcela a Nad'a STRAKOVÁ, ed. *Bytová revolta: jak ženy dělaly dissent*. První vydání. Praha: Academia, 2017, 413 s. ISBN 978-80-200-2794-8.

OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. První vydání. Praha: Portál, 2000, 176 s. ISBN 80-7178-403-6

PEKÁRKOVÁ, Mariana. *Gender role na pracovišti*. Pardubice, 2011, 43 s. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.

RENZETTI, Claire M., CURRAN, Daniel J. *Ženy, muži a společnost*. První vydání. Praha: Karolinum, 2003, 642 s. ISBN 80-246-0525-2

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. První vydání. Praha: Grada, 2014, 548 s. ISBN 978-80-247-3568-9

SKÁLOVÁ, Veronika. Olga Fastrová (1876-1965): životopis české novinářky. Brno, 2008, 106 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

WAGNEROVÁ, Alena. *Žena za socialismu*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2017, 262 s. ISBN 978-80-7419-252-4

6.2. Internetové zdroje

APPELTOVÁ, Michaela, SOKAČOVÁ, Linda, ed. Gender a demokracie 1989-2009. Praha: Gender Studies, 2009, 112 s. ISBN 80-86520-64-1.

Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/publikace_gender_a_demokracie_web.pdf

BAUER, Patricia. Clare Hollingworth. Encyclopædia Britannica [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Clare-Hollingworth>

HERTL, David a Pavel Hlavatý. Neklidná, temperamentní, svobodomyslná i tvrdohlavá. Nejen taková byla Milena Jesenská. Český rozhlas Plus [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/neklidna-temperamentni-svobodomyslna-i-tvrdohlava-nejen-takova-byla-milena-7171148>

JAKUBOWICZ, Karol. Rude Awakening: Social and Media Change in Central and Eastern Europe. Javnost - The Public [online]. 2011, roč.8, č.4, s. 59-80 [cit. 2018-03-11]. ISSN 1854-8377. Dostupné z: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-R7PMGORA/d3ba274f-d52d-488c-8baa-3e490cb9257e/PDF>

JIRÁK, Jan a Barbora KÖPPLOVÁ. Žurnalistika a mediální studia v Česku. Úvahy o historickém vývoji a současné situaci. In: Acta Universitatis Carolinae – Studia Territoria [online]. Praha: Institut mezinárodních studií FSV UK, 2013, s. 74 [cit. 2018-04-21]. ISSN 2336-3231.

Dostupné z: <http://stuter.fsv.cuni.cz/index.php/stuter/article/view/628/562>

JURAJDA, Štěpán a Daniel MŮNICH. Relativní postavení žen na trhu práce v České republice: Shrnutí výzkumu. In: Kariéra, rodina, rovné příležitosti. [online]. První vydání. Praha: Gender Studies, 2006, s. 15-16 [cit. 2018-03-02]. ISBN 80-86520-12-9.

Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/Kariera_rodina_rovne_prilezitosti.pdf

MACH, Vladimír. Disent. Totalita.cz [online]. [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/disent.php>

O společnost. Economia [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://economia.ihned.cz/o-spolecnosti/>

O společnost. Mediální skupina MAFRA [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/o-spolecnosti.aspx>

O společnost. Vltava Labe Media [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.vlmedia.cz/o-spolecnosti>

RŮŽIČKA, Daniel. Sametová revoluce 1989 – pátek 17. listopadu 1989 – průběh revoluce Totalita.cz [online]. [cit. 2018-02-18].
Dostupné z: http://www.totalita.cz/1989/1989_1117_dem_03.php

RŮŽIČKA, Daniel. Text manifestu 2000 slov. Totalita.cz [online]. [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_2000slovt.php

VLČEK, Tomáš. Rok 1968: úterý 20. srpna 1968. Totalita.cz [online]. [cit. 2018-04-20].
Dostupné z: <http://www.totalita.cz/1968/19680820.php>

7. Seznam příloh

Návod rozhovorů – základní otázky

Rozhovory

8. Přílohy

Návod rozhovoru – základní otázky

Obscné otázky:

Kolik je vám let?

Jaké je vaše vzdělání?

Jaký byl váš kariérní cíl v mládí?

Čemu jste se věnovala před prací v médiích (zkušenosti, praxe)?

Práce před rokem 1989:

Jaké pracovní pozice jste vystřídala před tzv. sametovou revolucí?

Co bylo hlavní náplní vaší práce?

Jakými tématy jste se zabývala?

Naplňovala vás tato práce?

Jak byste popsala atmosféru pracovního kolektivu?

Jaký byl ve vašem kolektivu podíl žen?

Práce po roce 1989:

Pocítovala jste dopady tzv. sametové revoluce na vaší práci?

Na jakých pracovních pozicích jste pracovala po roce 1989?

Změnila se náplň vaší práce? (Jak?)

Jakými tématy jste se zabývala?

Jak jste byla spokojená s vaší prací?

Proměnil se váš pracovní kolektiv?

Změnil se podíl žen ve vašem kolektivu?

Soukromí:

Kolik času jste trávila v práci před tzv. sametovou revolucí a kolik po ní?

Pocítovala jste jako žena výhody nebo nevýhody při skloubení práce, rodiny a domácnosti?

Ovlivňovala práce váš soukromý život v jiném směru?

Rozhovory

Rozhovor č. 1: Marcela Augustová

1. Kolik je Vám let?

Letos mi bude padesát tři.

2. Jaké máte vzdělání?

Vystudovala jsem fakultu žurnalistiky Univerzity Karlovy, ale před rokem 89 ještě.

3. Jaký kariérní cíl jste měla v mládí?

Žádný. Já jsem se pokoušela o herectví, což mi poměrně těsně uniklo. Ale dobře, že se tak stalo, protože asi na to nemám ty potřebný vlohy. Takže jsem později došla k tomu, že bych byla špatná herečka, což považuju za hroznej úděl. A tak ta novinářina byla taková jako druhá volba, ale ne nějak jako uvědomělá. Protože jsem na střední škole hrála divadlo i jsem psala do novin, tak jsem prostě zkusila žurnalistiku a ta vyšla. A vod tý doby celej život nechávám všechno plout. A tak jako kam mě to zanese, tak se k tomu stavím. Takže jsem nikdy nebyla takovej jako člověk, že bych si nějak jako... teď jsem dosáhla toho a teď se budu drápat tam. Na to kašlu.

4. Co jste dělala před vaší mediální kariérou?

Já jsem takovej přírodní úkaz, že vlastně vod studií... když jsme byli po prvním ročníku na praxi, tak mě přidělili do rozhlasu, tehdy československýho. Odtamtud mě doporučili do televize a tam si mě už nechali. Takže já vlastně celý život pracuju v Československý, posléze Český, televizi a souběžně trošku po celou dobu v rozhlase. Ale ta televize jakže vždycky byla, vlastně od té praxe už, to hlavní. Protože já už jsem vlastně potom souběžně študovala i jako už jsem začala pracovat.

5. Kdy jste začala pracovat v médiích?

No vono to bylo, jakože jsem byla chvilku elév, pak jsem měla nějaký takový ty smlouvy na dobu určitou, pak jsem zase byla chvíli na volný noze. Ale furt jsem vlastně spolupracovala se stejnýma lidma, se stejným typem pořadů. A ve zpravodajství jsem od roku... nevím, jestli 94 nebo 95. Myslím, že 94. V médiích jsem začala... nějakěj takovej řekla bych asi 87 nebo tak nějak. Možná 86, to už si přesně nepamatuju.

6. Co bylo hlavní náplní vaší práce v začátcích, před sametovou revolucí?

Tak když jsem začínala, tak jsem vlastně nejdřív jela... to byla ta první zkušenost... na filmovačku. To jsem dostala scénář a byla jsem prostě průvodce pořadem nebo tady tou... tím úsekem. Že jo, tam vlastně... Filmovačka bylo něco, kde vzniklo cosi, co se natočilo, nějaký útvar. A ten se potom vložil do pořadu. Jako reportáž dneska. Takže to byla první zkušenost. Ale v podstatě velmi rychle jsem se dostala k tomu, že jsem začala točit reportáže a ty scénáře si psát sama. Zároveň jsem moderovala tu tehdejší Vlastovku a Magion a tak. Kde to bylo tak, že jsem vlastně některý ty texty... nebo ty scénáře psali kolegové... ale některý jsem si psala sama a sama jsem si je moderovala.

7. Jakými tématy jste se zabývala?

No ono to bylo tak jako, že nebyla žádná specializace, jako je to třeba teď tady ve zpravodajství. Ale jenom v pražském zpravodajství, kde jsou kolegové, který dělají politiku, který dělají zdravotnictví, který dělají ekonomické záležitosti. Tak s tím vlastně, s tímhle systémem, já jsem zkušenost nikdy neměla. Protože v té publicistice pro děti a mládež, kde jsem pracovala před revolucí, a ještě krátce po revoluci, tak to nebyly monotematické pořady, až na výjimky. Takže to prostě... ten scénář si člověk nějak vymyslel, kudy ta linka půjde, ale ty reportáže byly o všem možném. A vlastně když jsem potom přešla do zpravodajství, tak jako krajánek jsem začínala v Liberci. A ten krajánek taky vlastně nemá možnost si říct: „Tak já se budu jenom na něco specializovat.“ Ten se specializuje na ten svůj region, ale tematicky musí obsáhnout úplně všechno.

8. Bavila vás tato práce?

Tak bavilo mě to, protože to bylo něco nového. A hlavně mně na tom přišlo dobré, že člověk měl možnost si porovnat to, co se dozvídá ve škole s tím, jak to chodí v té praxi. Protože mezi tím bylo docela diametrální rozdíl. Protože my tehdy jsme měli ve škole v Celetné ulici i vlastně takový prastarý, technicky prastarý, studio. Který... to bylo muzeum, proti tomu, s čím se tehdy pracovalo v televizi. Takže to bylo první, co mě zarazilo. A pak některý ty postupy... Vlastně že to byla taková dobrá korekce toho, co se člověk dozvídal v té škole a pak to viděl v té praxi. Ale v té škole to nebylo moc jako kvitovaný s tou nějakou radostí. Takže jsem tam tak jako byla drápnutá celou dobu, jako jestli mě vykopnou, nebo nevykopnou. Nakonec jsem to dodělala.

9. Jak byste popsala Váš pracovní kolektiv?

Tady když jsem někde v těch... já nevím... vosmnácti nebo devatenácti nebo kolik mě bylo... když jsem vyjela na tu první reportáž, tak jsem byla normální telátko, samozřejmě že jo. Takže ty kolegové se mě tak jako ujali, a tak se mi snažili jako pomoci v tom všichni. A vždycky vlastně ten vztah byl v tom štábu jako založený na kamaráctvu. Že tam byly nějaký vazby, že jsme se po natáčení sebrali a šli jsme do hospody, kde jsme si povídali vo všem možným.

10. Jaký byl ve Vašem kolektivu podíl žen?

Já myslím, že to bylo... no asi o něco víc mužů, ale jako neřekla bych, že by to bylo nějak... Samozřejmě třeba tehdy nebyly moc ženy kameramanky. Byla Věra Štinglová, žejo legenda televizní. Ale jinak za téma kamera stáli většinou chlapi. Ale zase v maskérně chlapi nebyli a dneska jsou a byly tam spíš ženský. Jinak bych neřekla, že to bylo tak nebo tak. To byl takovej jako přirozený kolektiv, kde byli i chlapi i ženský.

11. Jaký dopad měla sametová revoluce na Vaši práci?

Já jsem vlastně v době revoluce začala dělat TKM (Televizní klub mladých, pozn.), a tak to bylo takový, že jsme různě vysílali jako živě. A docela na to člověk vzpomíná rád, protože já jsem se moc neúčastnila jakoby těch protestů v těch ulicích, protože jsem měla roční mimino doma. A spíš se toho účastnil můj tehdejší muž, kterej byl muzikant a ten se toho účastnil velmi aktivně. No a já jsem dělala tu hlídací paní doma. A tak jsem byla ráda, že jsem aspoň skrze ty přímý přenosy toho Televizního klubu mladých se toho mohla nějak zúčastnit a bejt u toho.

12. Jak pokračovala Vaše kariéra po roce 1989?

Vlastně tehdy se přeměnil ten systém té redakce, to se jmenovalo Hlavní redakce vysílání pro děti a mládež, a pak se to přetransformovalo na tvůrčí skupiny, celá televize. Ta naše tvůrčí skupina, tu vedla Anička Becková jako producentka a ekonomka. A Vladimír Branislav jako dramaturg nebo kterej měl na starosti tu tvůrčí stránku. No a on v té době i sám ještě točil, a tak se vlastně vracel jako rehabilitovanéj novinář. A hodně do toho byl ponořenej, takže jakoby vlastně v té skupině došlo k takový situaci, že on se... z mého pohledu... hodně soustředil na ty svoje projekty a to další, tak jako že nám začaly ty pořady tak jako postupně ubývat. Já jsem ještě chvíli potom měla jako svůj takovej vlastní projekt, což byly takový čtyřicetiminutový už monotematický pořady. Ale vždycky to bylo o jednom tématu. Byly složený z různých reportáží, a i třeba jako ty spojováký byly natáčený venku, že to nebylo ze studia. Tak to trvalo asi... řekla bych rok, tohleto jsme vysílali a vyráběli. Možná tak. Mě se pak v devadesátým

druhým narodil druhý kluk, takže jsem v té době tak jako udělala krok stranou, a to jsem se věnovala Hrám bez hranic. Což byl takovej pořad, že jsme jako tři měsíce poměrně intenzivně cestovali po Evropě, ale pak já jsem zbytek toho roku měla vlastně čas, až na nějaký výjimečný povinnosti, se tomu klukovi věnovat. Takže s tím čtvrtkem nebo s tou krátkou dobou, kdy jsem byla pryč, tak to mě pomohla mamka a táta. Pak vlastně, když jsem se vrátila do té tvůrčí skupiny po ne dlouhý mateřský... já jsem byla doma, já nevím, asi půl roku nebo tak nějak... tak říkám. Ta situace už tam byla taková, že vlastně jako by nám brali jednotlivý pořady. A tak se to... zdálo se mi, že se to nějak rozplíží, tak jsem tady shodou okolností jednou na Kavčích horách potkala produkční zpravodajství z Liberce, vodkad' právě v důsledku osmdesátýho devátýho odešel redaktor Jindra Honzík, kterej tam byl léta jako zpravodajskéj redaktor. A vod té doby se tam tak různě střídali lidi, tu někdo přišel na tři neděle, a pak tam poslali někoho na výpomoc z Prahy. A tak to taky tam jako skomíralo. No a tahle produkční Hanka Kroupová mi říkala: „Nevíš vo někom, kdo by jako k nám šel?“ A já jsem říkala: „Vím.“ No, a tak jsem se tam vrátila. Do Liberce vodkad' pocházím. Nebo nepocházím vodtamud', ale dlouho jsem tam bydlela. Takže jsem se rozhodla, že udělám... I když většina kolegů to brala jako vobráceně, že začali zpravodajstvím a pak šli k publicistice. Tak já jsem to měla vobráceně, že jsem začínala publicistikou a pak jsem se prostě pod tlakem těch okolností i s tím, že jsem tady přišla vo bydlení, že vyvstala taková situace, že jsem se sebrala a vrátila jsem se do Liberce. Začala jsem dělat toho zpravodajskýho krajánka.

13. Jaký pro Vás byl přechod ke zpravodajství?

Bylo to jiný už jenom v tom, že prostě z té publicistiky je člověk zvyklej mluvit trochu jiným jazykem a trochu jinak psát. Takže když jsem napsala první reportáž, tak působila nesmírně komicky, protože jsem si řekla: „Hlavně to musí bejt jiný než všechny ty příspěvky v té televizi.“ A bylo to tak šroubovaný a tak umělý hrozně, no prostě legrační. Tak z toho mě poměrně rychle vyvedli, ale i tam vlastně ten kolektiv... Byla produkční Hanka Kroupová, já jako redaktorka, pak byl kolega technik Martin Chaloupka a kameraman Bořek Stružka, takže to bylo genderově vyvážený. Měla jsem na starosti v podstatě Liberecko, Českolipsko, od Českolipska dál na západ už to pokrejal kolega z Ústí a dál na východ to pro nás končilo dejme tomu tak jako Harrachovem a dál už to měl hradeckej kolega. Ale když bylo potřeba, tak se ty hranice prostě rozšiřovaly a smršťovaly podle toho, kdo zrovna měl čas. Tam byly takový systémy, že jeden víkend jste měla službu a ten druhý víkend jste musela držet pohotovost, kdyby náhodou něco.

14. Měla jste zde nějaká svá oblíbená témata?

To liberecko bylo takový jako dobřej region pro mě v tom, že tam byly hory, který mě bavěj a ráda jsem v nich točila. Zároveň se tam sem tam pobili nějaký Ukrajinci a zavraždili se na parkovišti za Libercem, takže i takovýhle věci jsme měli. Že to bylo tematicky právě hodně pestrý, že si nemůžu jako stěžovat. To je vůbec na tý práci těch krajáneků... mě se tohleto líbí a říkám, tady právě to, že někteří kolegové mají ten svůj šuplík... tak to mi přijde... sice jako oni jsou v něm ponořený a úplně všechno... ale mě víc baví tohleto. Když je ta pestrost jakoby žánrová a tematická. Takže nevylučuju, že se k tomu krajánkování zase někdy vrátím, protože moderovat nemůže člověk do sta, do smrti. Bavilo mě to hodně. Já jsem asi měla v životě štěstí, že jsem nikdy nedělala nic, co by mě trkalo.

15. Jaká byla atmosféra tohoto Vašeho kolektivu?

Jako ono, i když nám zrušili tu produkční a zůstali jsme ve třech, tak ono to jako moc jinak nejde než se kamarádit. Jako vykat si a držet ryze profesionální vztah... navíc spolu trávíte hodně času. Takže mě přišlo, že to bylo takový jako jo... speciálně s tím Martinem Chaloupkou jsme si byli velmi blízky a i dlouho potom, co von odešel z televize, tak jsme vlastně až do konce jeho života vlastně zůstali v nějakým kontaktu.

16. Jak jste se dostala zpátky do Prahy?

Jednoho dne mi zavolal Zdeněk Šámal, kterej je dnes ředitelem zpravodajství a tehdy byl taky. Jestli bych nechtěla moderovat události a já jsem už předtím moderovala tak trochu Večerník, což jsou dnešní Události v regionech, ale to bylo tak jako, že jeden rok jsem to dělala a pak se zas zjistilo, že to je vlastně neekonomický... Takže to bylo takový jako přelejvání. A Zdeněk mi pak volal s toudletou nabídkou a já jsem říkala: „Jako kdy ti mám... Jak dlouho si to můžu rozmyslet?“ A on říkal: „No, asi minutu.“ Takže jsem řekla, že jo. A tak jako jsem to zkusila a začalo to vlastně, že jsem moderovala o prázdninách víkendový Události. Pak od září jsme začali společně s Jirkou Janečkem, pozdějším generálním ředitelem, moderovat ve dvojici i ve všední dny.

17. A kdybyste měla zhodnotit podíl žen ve Vašem zaměstnání v té době?

Myslím, že s revolucí se to nijak nezměnilo. Nebo já jsem to nikdy nevnímala. V tý redakci... dokonce bych možná řekla, že těch ženských redaktorek jako bylo víc než chlapů redaktorů. Ale víceméně to bylo vyvážený. Tak šéf byl chlap, Bezouška byl chlap, Slunéčko byl chlap, já

ženská... no, jo... to bylo zhruba půl na půl. Nebylo to nějak tak, že by to byla gymnaziální třída, kde jsou samý holky a dva chlapečci. To ne...

18. Máte dva syny, tak měla vaše práce dopad na váš rodinný život?

Hodně mi pomohla maminka, protože Lukáš chodil do jeslí v Liberci a já jsem jezdila pracovat do Prahy. Tam byla ještě taková kratinká fáze, že už prostě jsem tady nebydlela, ale ještě jsem sem dojížděla autobusem. Tak to musím říct, že bylo docela náročný. Ale na to, že jsem si myslela, že to vůbec nepůjde realizovat, že prostě budu muset skončit s tím dlenctím, tak jsem byla překvapená, že nakonec to nějak jde. A taky to samozřejmě člověk vnímal tak, že byl vlastně relativně mladej tou dobou. Tak co... jsem si sedla do autobusu a jela jsem. Ale spíš to bylo takový v té pozici toho krajánka nevyzpytatelný, že se něco stalo a zazvonil telefon a člověk se musel sebrat a jet. A teď jsem byla v Českým ráji na kole, tak jsem prostě zavolala, kolegové přijeli, narvali jsme kolo k technice. To jsme točili... jak se to jmenuje... Zálesní Lhota někde u Vrchlabí... požár nějaký pily. Tam já jsem přijela prostě v cyklistických kraťasech, jedna žena hasiče mi půjčila sako, a tak to bylo no.... Takhle.

19. Vycházeli vám v práci vstříc, jelikož jste měla dvě děti?

No. Na to se moc nehrálo. Ale říkám... tak já jsem teda s vděkem využila toho, že mamka mi s tím pomohla a táta taky. A že vobčas, když bylo potřeba, tak ty kluky pohlídali. Jako na druhou stranu, já jsem nikdy to neměla tak, že bych chodila vod pondělí do pátku vod do, jo. Byla to práce, že jsem třeba tři dny doma nebyla, ale pak jsem zase třeba čtyři dny doma byla úplně. Že jsem jako neměla povinnost žádnou, že jsem si to vždycky mohla takhle nějak jako uzpůsobit. Samozřejmě někdy to úplně přizpůsobit nešlo, mnohdy to zase přizpůsobit šlo velmi dobře.

20. Jak jste to měla s mateřskou dovolenou?

Lukáš se narodil v roce 88 a Kryštof je 92. ročník. S Lukášem to bylo tak, že jeho táta je muzikant. A zrovna tehdy, když se ten Lukáš narodil, tak to bylo takový, že oni moc nehráli, a tak vydělává houby peníze. Takže jsme na tom byli tak jakože já jsem brala tehdy, já nevím, asi tisíc dvě stě korun a vosum stovek stál nájem, takže to bylo prostě na ... Tak to úplně jako mateřská moc nebyla. Po Lukášovi, myslím, jsem se vracela po takových nějakých těch šesti nedělích. Ale vono to bylo prostě možný, protože se to tak různě dalo uzpůsobit. A s Kryštofem jsem byla doma vo něco dýl, ale ne dlouho. Potom byli v jeslích a ve školce. Prošli tím dletím klasickým ještě vlastně jako socialisticko komunistickým režimem.

21. Trávila jste v práci často i víkendy?

Jo, to jo. To docela často. V tom zpravodajství prostě, tak jako to mám dneska, vím, že minimálně dva víkendy v měsíci. Tak dneska je mi to docela jedno, ono spíš to bylo... já nechci říct na závalu, protože jak jsem nikdy neokusila jakoby tu pravidelnost, tak já nemůžu říct, jestli je to fajn nebo to není fajn, že máte čtyři víkendy volno. Tak jsem to brala, že tohle je trochu mínus, ale že to má jiný plusy. Na pracovní době před a po revoluci se vůbec nic nezměnilo. Fungovalo to vždycky, jako že když je potřeba, tak pracuju, a když to není potřeba, tak nepracuju.

22. Ovlivňovala práce Vaše soukromí v jiném směru, třeba co se týče slávy?

To já si myslím, že u moderátorů veřejnoprávní televize zdaleka není tak výrazný jako třeba v televizích komerčních. Protože my už jakoby z podstaty ty naší profese nemůžeme moderovat spoustu věcí, který jsou spojený s nějakým... V zásadě spíše takhle... Je dost málo akcí, který moderovat můžu, aby to bylo všechno jaksi čistý a člověk si nezádal s tím, že je tvář, která se objevuje na veřejnoprávní obrazovce. Takže prostě firemní večírky a takovýchle věcí, to všechno jako je pro nás vlastně tabu. Takže vono to s tou slávou není tak horký. Samozřejmě někdy vás někdo pozná. Ale taky vás někdy někdo pozná a řekne vám úplně jiným jménem.

23. Zažila jste někdy konflikty na pracovišti?

Ale to víte, že jo... Třeba s tím kameramanem Bořkem Stružkou jsme se kolikrát porafali a teď já jsem byla třicátnice a teď jsem byla jako oficiálně šéfová týchle buňky. A já vůbec nemám šéfovskou náтуру, takže jsme to měli tak jakože na dohodu. Ale někdy několik málo situací bylo, že jsem musela říct: „Bude to takhle.“ Je mi to nepříjemný, nemám to ráda. Tak tam jsme konflikty měli, ale nakonec, když jsme končili a já jsem vodcházela do Prahy, tak jsme si všichni tak jako svorně řekli, že tahleta etapa byla dobrá. Snažili jsme se domluvit vždycky, a k tomu kýženému výsledku dojít nějakým procesem, takovým jako, že se dohodnem, a ne že to budu dávat beřem. Opravdu vyhocenej konflikt s kolegou jsme měli jeden. Tak jsem říkala, že asi bude lepší cesta, když vlastně se budu snažit prosadit ty věci tak, aby vlastně nevnímali, že to je beřel.

24. Jak byste zhodnotila svou dosavadní kariéru?

Já jsem to nikdy tak úplně neplánovala, a tak ty situace, který byly... Říkám, ve chvíli, kdy jsem se vracela bez střechy nad hlavou z Prahy do Liberce, tak jsem si říkala: „No tak tahle etapa prostě končí a budu dělat něco třeba úplně jinýho nebo prostě provozovat žurnalistiku

někde v Liberci. Ale to e nakonec nenaplnilo. Takže já nevím... recept můj je nechat všechny věci plynout a vono vždycky se něco objeví. Nějaká překážka nebo nějaká výzva, no a tak se k ní postavíte a vono vás to už někam pak dál nasměruje. Vždycky může bejt člověk pilnější, může se lépe připravovat... ale mě prostě bavila ta všestrannost a takový to, že vlastně furt jste v pohybu a každý den je před váma něco jinýho.

25. Máte nějaký svůj největší kariérní úspěch?

Já myslím, že tohle by spíš měli asi říkat druhý lidi, co jako se mi povedlo, než já bych se vychvalovala. Já k tomu přistupuju dneska tak, že k dobrému pocitu mi stačí to, že mám před sebou Události a chci je prostě dobře vodmoderovat. A vlastně neříkám si: „Pak přijde tohle a pak přijde tamto.“ Prostě dneska večer tam mám jenom malou část, ale chtěla bych ji udělat pěkně a tak, aby člověk sám věděl, že jako jo, dobrý, jsem s tím spokojená. Především to udělat tak, aby to teda ty diváky bavilo.

26. Čemu se věnujete v současné době?

V současné době můj stěžejní úkol a stěžejní náplň mé práce je moderování Událostí. A plus k tomu mám, vlastně když jsou volby, ty virtuální studia. A s kuřetem, s Pomozte dětem, to jsem dělala patnáct let, a to jsme i s Tomášem Hanákem seznali, že to byla dostatečně dlouhá doba. Takže po dohodě všech zúčastněných stran jsme si řekli, že to ukončíme. Ne nějakým dramatem nebo nějakým rozchodem, prostě jsme si řekli, že to stačilo. A vod loňskýho roku mám takové... Protože začal fungovat Český rozhlas Liberec, přímo jako vysílání pro Liberec. Tak mě oslovili, jestli bych jim to nepomohla nějak rozjet, tak tam mám takový jako... Zase s tím, aby se to nekřížilo prostě s tím, že tady se často věnuju politice a v tom volebním studiu, takže to vlastně je úplně vyblokována oblast. Tak tam mám takový jako, řekněme toulky po Libereckým kraji, takovou cestovatelskou nebo toulací hodinku, která se každý tejdén vysílá v tom libereckým rozhlase. Bylo to dlouholetý úsilí, aby Liberec konečně byl samostatnej. Protože vždycky jako měli třeba kousek svého vysílání, ale pořád to spadalo pod Ústí.

27. Nechybí Vám v Událostech ta Vaše oblíbená rozmanitost?

No politika je vždycky na začátku a je v těch Událostech hodně zastoupená. Ale i tam pak jsou jako jiný témata. Ale samozřejmě ta práce toho krajánka je mnohem rozmanitější a mnohem pestřejší, to nezakrejujám. A ještě teda musím říct proti tomu, když jsem to dělala já,

tak mnohem náročnější. Protože tehdy nebyla čtyřladvacítka. Dneska v podstatě se vysílá nonstop, ty lidi jsou v hrozném zápřahu.

28. Myslíte si, že televizní práce je více mužská záležitost?

Nemám ten pocit. Třeba když bylo volební studio, tak kameramanka byla ženská. A běžně za kamerou dneska stojí ženská. Tam máme minimálně tři kolegyně. Ano, chlapů kameramanů je víc, ale takhle, v tom událost'ovém studiu, tak tam běžně stojí za kamerou mladá, sympatická a velmi tvůrčí holka. Taky zase šéfka grafiků, který ovládá celý takový to virtuální studio a plněj ho těma grafama, to je prostě baba. A máme Aleše maskéra. Ale nevím, jak v televizi a v tom štábu rozdělit jako mužská a ženská profese. To já nevím, co je ženský, co je mužský, jo. Dneska jsou chlapi maskéři a jsou ženský kameramanky. Nějaký takový mantinely já bych nevytyčovala. Jestliže má ženská vlohy pro techniku, tak ať ji dělá.

29. Co si myslíte o aktuální genderové rovnosti a korektnosti?

Že to je strašný. Že prostě kdysi měli lidi se zamyslet nad tím, co je důležitý. A ne se zabývat prostě takovejma věcmi, který z mýho pohledu jsou prostě vykloubený úplně. Já myslím, že především jde o to, aby ty komentáře měly hlavu a patu a sdělovaly něco nového, něco zajímavého, něco nevšedního, něco, čeho si třeba ještě nikdo nevšim. A je mi úplně jedno, jestli to napíše chlap nebo jestli to napíše ženská.

Rozhovor č. 2: Eva Jurinová

1. Kolik je Vám let?

Je mi 64 let.

2. Jaké máte vzdělání?

Experimentální gymnázium se zaměřením na humanitní vědy, posléze Fakulta žurnalistiky Univerzity Karlovy, se specializací na rozhlas a televizi.

3. Jaký byl Váš kariérní cíl v mládí?

Měla jsem různé představy od průvodčí v tramvaji nebo ve vlaku-jako dítě, v mládí pak to byly sny o medicíně, operní pěvkyni, či klavírní umělkyni a poslední přání, být novinářkou, paní redaktorkou, se mi vyplnilo a provázelo celý život.

4. Jaké pracovní pozice jste vystřídala před sametovou revolucí?

Začínala jsem vlastně v roce 1973 v podnikovém týdeníku Ostravsko karvinských dolů v Ostravě za 800.-kč měsíčně. Konkrétně v novinách VOKD, které se zabývaly přípravou stavení a dolů. Dnes s úsměvem přemýšlím, jestli jsem to vůbec byla já...? Učila jsem se žánry, tvořila reportáže z tvrdého pracovního prostředí. Chodila jsem na různá neutěšená a depresivní pracoviště, fárala do dolů a jako mladá holka s namalovanými očima a v minisukních jsem nechápala rozpaky okolí. Začala jsem se zajímat o život kolem v nejrůznějších souvislostech, rozhovory s těmi „obyčejnými“ i vyvolenými v politickém režimu, z něhož nebylo východisko. Zakázala jsem si vstup do komunistické strany, byť pod nátlakem a tím i novinářskou angažovanost v politické rovině, abych se dále mohla věnovat tvůrčí práci. Následná profesní cesta byla tím pádem dost strnitá, náročná na výdrž, ale ve finále dostatečně uspokojivá.

Jsem za ty začátky moc ráda, dostatečně mě všeobecně vyškolily. Získala jsem ohromnou praxi od redakčních příspěvků až po grafickou přípravu. Musela jsem se také naučit stránky takzvaně špíglovat, tedy s širokým polygrafickým pravítkem kompletně připravit vizi strany do tiskárny. Znamenalo to určit velikost i typ písma, fotografií a dalších grafických znaků, přehledně rozmístit po straně vše přehledně a čtivě. Té straně se říkalo zrcadlo, a to pak doslova pod rukama sazeče v tiskárně dostávalo svou finální podobu při spolupráci, když se náhodou něco nevešlo nebo změnilo. Ty časy mají pro mě nesmazatelnou patinu. Ráda na ně vzpomínám. Na tu speciální vůni i zvuky v obrovském prostoru tiskárny, na hlas rotačky i zvláštní pocit při pohledu, jak se z ní sypou hotové barevné noviny, které se ještě před několika dny rodily na šedých papírech s obyčejnou tužkou v ruce. Uběhlo „pár“ let a všechnu tu lopotnou práci převzaly počítače...

Vzpomínám, že jsem občas po večerech chodila na praxi do redakce Mladé fronty. Sledovala jsem finis materiálů před uzávěrkou, probírala zprávy z ČTK a získala zkušenosti v přípravě a vydávání deníku. Posléze jsem se pokusila o první příspěvky, drobné fejetony a články na stránkách pro ženy.

Začala mě zajímat televizní žurnalistika, a tak jsem se přihlásila do konkurzu ostravského studia Československé televize, na pozici redaktora zpravodajské redakce. Ten jsem úspěšně vyhrála a započala tak vlastně televizní kariéru. Natáčela jsem příspěvky a reportáže do celostátních Televizních novin i do regionálních pořadů, především z oblasti kultury a zdravotnictví. Začala jsem moderovat týdenní magazín pro Severomoravský kraj, vedle toho

i nejrůznější akce mimo televizi, namlouvala komentáře pro publicistické pořady a dokumenty, a tak se postupně zdokonalovala v profesi televizní novinářiny a moderování.

V roce 1980 mě šéfredaktor pražské Hlavní redakce zpravodajství a publicistiky převedl na Kavčí hory do Prahy. Moc prostoru na rozmýšlení jsem neměla, byl to vlastně příkaz z centrálního vedení. Nastoupila jsem do kulturní rubriky Televizních novin a měla na starosti divadelní tvorbu. Ano, zajímavá a atraktivní náplň. Mapovala jsem pražská i mimopražská divadla, natáčela rozhovory s herci, umělci, psala scénáře k dokumentárním snímkům z různých divadelních i kulturních akcí, festivalů, zaznamenávala letopisy z výstavby Nové scény Národního divadla a posléze rekonstrukce celé budovy.

A tak jsem tam prožila 10 let nejrůznějších profesních i životních vzestupů, pádů a postupně získala potřebné sebevědomí pro vlastní osobní postoj i poznání, jak důležité je přemýšlet v souvislostech.

5. Bavila Vás tato práce?

Bylo pro mě nesmírně složité a stresující zpracovávat události z oblasti umění a dramatické tvorby tak, abych se vyhnula nastražené kritice, že mé příspěvky nejsou v souladu s kulturní politikou strany. Že si k rozhovorům vybírám herce, kteří nejsou dostatečně angažovaní ve straně, dramatiky, kteří provokují a šifrují do svých scénářů protistátní hlášky a provokují vládnoucí a pro lidové soudruhy, kteří na divadlech i ve filmech chtějí oslavovat skromného socialistického člověka a pracující lid. Preferovaly se tak odpudivé škváry, kde dobro vítězilo nad zlem, dělník nad vykořisťovatelem kapitalistou a že si v naší zemi musíme chránit demokracii a usnesení komunistických sjezdů, přenesená do běžného každodenního bezstarostného života. Přednost měla sovětská dramatická tvorba, cenzoři měli podstatně dost práce, aby stíhali sledovat a trestat. Nobelova cena pro Jaroslava Seiferta se nelíbila, problémy, které fascinovaly autory publicistických i literárních předloh, včetně veksláků, drogových mafií i kriminality, byly meteny pod koberec, jako by neexistovaly. Některá divadla nastudovala soudobá témata jako úlitbu a uvnitř se řešily problémy, jak z toho chytře ven. Ne všichni herci, autoři a režiséři, dokonce i ředitelé divadel byli ochotni přistoupit na přikázaný směr jízdy a v tomto prostředí jsem se musela zorientovat.

Naštěstí jsem si na všech divadelních scénách v Praze i mimo rozuměla s vedením i tvůrci a tak jsme reportáže i natáčení příspěvků z přípravy inscenace vždy nějak šikovně obešli, aby se tzv. vlk nažral a ...Přiznám se, že mě to výrazně stravovalo. Nastávaly situace, kdy jsem např. na generální zkoušce na premiéru nesměla natočit herce, kteří nebyli komunistické

propagandě po vůli, a přitom třeba hráli hlavní roli. Byli mezi nimi takové osobnosti jako např. pan Hrušínský, Suchý, Adamíra, Somr, Medřická, herci z divadla Semafor, Na zábradlí, divadel malých forem, ani je nechci jmenovat. Nastávaly takové absurdity, kdy jsem musela při natáčení vánočních koled vystříhávat z textu náboženské motivy, z rozhovoru s panem Srncem z Černého divadla větu, že „...odjíždějí do Spolkové republiky Německo...“ protože správný název země byl Německé spolkové republiky. Že jsem nechala v záběru Honzu Hartla z natáčení hry „Všechny zvony světa“, kde hrál hlavní roli... Za tyto a další absurdity jsem dostávala finanční pokutu, při měsíčním platu 1.500 Kč. Postupně, jsem za takové „chyby“ byla za trest na čas převelena do redakce Pražského večerníku. Tam jsem denně nastupovala se štábem v 8 hodin a během dne musela natočit min. tři příspěvky tzv. ze života. Tu někde v ulici neteče voda, tu či onde byl vytvořen pracovní rekord, stavba metra pokročila, pak se rychle převléknout a točit přijetí hostů primátorem na radnici. Odpoledne rychle zpět do redakce, ozvučit, stříhat a zařazovat do relací, jako byly tehdy Televizní noviny a Aktuality. Domů jsem se vracela kolem desáté hodiny večer. Profesně mě ani tento trestný režim nezaskočil. Zpracovávat krátké zprávy, rozhovory i reportáže jsem uměla a v tomto oboru se tak vlastně mohla stále zdokonalovat. Tuto půlhodinovou relaci jsem začala i moderovat.

Když odpovídám na otázku, zda mě práce i v této pozici naplňovala, musím připustit, že na druhé straně jsem našla zalíbení v psaní scénářů a režii kratších dokumentů, jako např. z rekonstrukce Rudolfiny, Smetanovy síně, Nosticova divadla, portréty a medailónky klasiků, různých milých festivalů, které nebyly těsně propojeny s žádnou ideologií.

6. Jak byste popsala atmosféru pracovního kolektivu?

Atmosféra v pracovním kolektivu vnitropolitické i zahraniční redakce byla velmi zvláštní. Tvořila se na hranicích profesionality, propagandy, nutného přisluhování, ale i určité diplomatické loajality a částečné benevolence připustit a odvysílat i konfrontační témata. Jistěže vznikaly přátelské a kamarádské vztahy. Stejně jako dnes z jiných důvodů, byla i tehdy ovlivněna vztahy redakce s nadřízenými (dnes např. s vydavateli). To znamená z velké části falešné, ovlivněné touhou po kariéře v tomto uzavřeném a jednosměrném režimu a na druhé straně vztahy upřímné a prověřené v krizových situacích, takže jsme si mohli mimo redakci otevřeně sdělovat informace, názory a podporovat se v práci i v soukromí. Vzpomínám na spolehlivé kamarády a profesionály z řad kameramanů, střihačů, režisérů i kolegů redaktorů.

7. Jaký byl ve Vašem kolektivu podíl žen?

Pravda, obecně v týmu zpravodajské redakce bylo tehdy více mužů než žen. Pracovali na různých pozicích v zahraničních rubrice, jako zpravodajové v zahraničí, produkční, ekonomičtí redaktori i vedoucí vydání. Převažovali jednoznačně ve sportovní redakci, kde nebyla ani jedna žena jako redaktorka nebo komentátorka. Ženy byly v menším počtu zastoupeny převážně jako asistentky v sekretariátech, redaktorky, (z cca 20 redaktorů bylo 5 žen) střihačky, produkční, dvě pracovaly v týmu deseti režisérů. Ve vedoucích pozicích ženy nebyly zastoupeny vůbec.

8. Pociťovala jste dopad sametové revoluce na Vaši práci?

Dopad sametové revoluce byl v hlavní redakci zpravodajství a publicistiky v Praze na Kavčích horách samozřejmě velmi citelný. Nastalo zděšení, jehož konotace by vydaly na samotnou knížku. Ti, kteří zvedali ruce a hlasovali na stranických schůzích pro komunistický režim postupně opouštěli redakci dobrovolně i na základě výpovědí. Někteří zůstali a ten dříve odsunutý zbytek nestraníků se začal rychle rozmísťovat do důležitých pozic a situace se pomalu zklidňovala ve snaze po otevřeném objektivním zpravodajství. Z kulturní rubriky jsem po roce přešla do vnitropolitické a natáčela příspěvky ze sociální sféry, odborářské politiky, z parlamentu a tripartitních jednání vlády, odborů a zaměstnavatelů. Při tom jsem začala moderovat sama večerní relaci „Aktuality“, která se vysílala denně v 21.30 hod. a po dvou letech hlavní večerní zpravodajství „Deník“.

9. Změnila se náplň Vaší práce?

Určitě ano a to zásadně. Změnila se především atmosféra v redakcích a styl práce se stal ve výrazně profesionálnější. Na redaktorská místa se přijímaly ženy, v podstatě jich televizí napříč začalo pracovat více.

10. Byla jste spokojená s Vaší prací?

Nebyla jsem ale spokojená a nebyla jsem jediná. Očekávali jsme více řemeslné pokory od nových šéfů, více porozumění pro nejrůznější překážky a problémy, které při přípravě relací nastávaly. Posléze jsem v jejich postojích nacházela méně a méně objektivitu při volbě témat i hostů do pořadů, jednostranné politické zaujetí a demagogické postoje. Bohužel jsem krátce po revoluci zjistila u několika z nich nízká čísla spolupracovníků. Byl to pro mě i pro můj nejbližší tým překvapivý a bolestný zásah. Výstupy nové a „svobodné“ televize veřejné služby byly zvlášť důležité a významné, protože jsme stáli na prahu prvních porevolučních voleb roku

1991. Osobně jsem požádala jednoho z hlavních šéfů, aby se ještě před schválením lustračního zákona ve Federálním shromáždění dobrovolně vzdal funkce. Nesouhlasil a nabídl mi pozici zpravodajky ve Francii, kterou jsem odmítla. Na Kavčích horách proběhla menší revoluce nás vzbouřenců a já jsem je po deseti letech opustila. Postupně se náplň mé práce měnila.

11. Změnil se podíl žen ve Vašem pracovním kolektivu?

Přijala jsem nabídku na post zástupkyně šéfredaktora v nově vznikajících novinách, které se jmenovaly „Noviny“ a vedla jsem redakci s 15 redaktory, v týmu bylo 5 žen. V publicistické rubrice převažovaly ženy, ve vedení muži.

12. Jak postupovala Vaše kariéra dále?

Připomenu další mé pozice redaktorky publicistiky v několika soukromých rádiích, v Českém rozhlasu moderování pořadu „Radioforum.“ Dodnes s úsměvem vzpomínám na mé první téma „Morálka v politice.“

Založila jsem si agenturu a souběžně jsem natáčela na zakázku různých firem profilové a firemní snímky pro prezentaci. Byla to titěrná mravenčí práce, ale svobodná, založená na faktech a jisté kreativitě. Zkušenosti podpořila i nabídka na vedoucí televizní sekce v agentuře Orbis.

V roce 2004 přišla nabídka na moderování v televizi Nova a moje kariéra v 39 letech se výrazně a nečekaně změnila. Byla to první soukromá televize, jedinečná ve všech směrech. Nabídku dostali ti nejlepší na televizním trhu, a tak se tým spolupracovníků skládal ze zkušených profesionálů, mezi nimiž se zvýšil i počet žen. Všichni uměli ocenit slušné zacházení v novém prostředí překrásné historické Besedy v centru Prahy, slušný plat a pracovní podmínky, které byly po všech stránkách nové a exkluzivní. Změnila se týmová rétorika, nešlo si nevšimnout, že se lidé více zdravili, byli ochotní a příjemní. Ze strany vedení pronikala samozřejmá empatie a doslova starost o blaho zaměstnanců. Televize Nova a my, známé tváře, jsme se staly opečovávanou výkladní skříní. Zní to neuvěřitelně a je fakt, že to už žádné posléze vznikající televize nezažily. Pro mě to byla nejkrásnější televizní léta, kdy jsem zažila absolutní prostor pro zdokonalování v profesi moderování. Nemusela jsem během dne natáčet a stíhat nestíhatelné, jako na Kavčích horách, měla jsem kolem sebe tým, který o mě po všech stránkách pečoval a spontánně mi rád pomáhal. Když televizi opustil americký investor, zvážila jsem své další kroky a nabídku na pokračování v nové Nově jsem odmítla. Pět let stačilo

k tomu, že i dnes, mě lidé poznávají, posílají pozdravy s žádostmi o podpis a vyjadřují sympatie. Je to milé, povzbuzující a neuvěřitelné. Moc si toho vážím.

Dalších příjemných deset let jsem prožila v pražské Motolské nemocnici jako mluvčí, v souvislosti s veškerou prací v tiskovém odboru, jako manažerka PR a spojovala jsem volné konce managementu, medicíny a veřejnosti. Byla to v mém životě další vysoká škola. Hodně poznatků, kontaktů a mezních situací. Hodně jsem si té práce vážila a podle zpětné vazby, byla úspěšná. Souběžně jsem pracovala jako scénářistka a moderátorka pořadu se zdravotnickou tematikou pro televizi TOP TV. V svých 58 letech jsem dostala nabídku na vlastní pořad v televizi Metropol. Byla v mé televizní kariéře nejtěžší. Denně jsem dvě hodiny vysílala živě a vedla rozhovory s pěti hosty nejrůznějších profesí, povolání, oborů. Znamenalo to podrobnou přípravu, fyzickou i psychickou výdrž.

Obrovské zkušenosti jsem vložila do lektorské činnosti a započala další, vzdělávací směr, který preferuji dodnes. Ve stručnosti zmíním výuku moderování na Vyšší odborné herecké škole v Praze, na Vyšší publicistické škole v Praze, mediální výchovu a výuku komunikace na některých vysokých školách, mluvené slovo a rétoriku na Filmové fakultě Miroslava Ondříčka, komunikační dovednosti a prezentaci na MBA ESMA, ve spolupráci s Madridskou univerzitou. V tomto směru vedu některé politiky, manažery, studenty, mám i soukromé klienty z různých profesí, včetně televizních i rozhlasových moderátorů, spolupracuji s televizí Prima jako hlasový poradce redaktorů a moderátorů. Prostřednictvím agentur prezentuji komunikační dovednosti a PR a různých seminářích v ČR. Mezitím jsem se stala i starostkou města Sadská, kam jsme se s manželem odstěhovali z Prahy před 15 lety.

13. Kolik času jste trávila v práci před a po sametové revoluci?

V práci před rokem 1989 i po něm jsem trávila většinu svého času. Zvládla jsem to jen díky mému muži, který mi po celou dobu vytvářel a dodnes vytváří absolutní komfort a skvělé podmínky. Nebyli jsme nikdy na delší dovolené, ale umíme si spolu odpočinout, mluvit o věcech a tématech, které máme společné. Jsem přesvědčena, že dělat podobnou kariéru nelze bez pochopení a spolupráce druhé strany v rodině.

14. Pociťovala jste jako žena výhody nebo nevýhody v práci?

Jestli jsem pociťovala jisté výhody jako žena? Jak kdy a jak kde. Někdy lecco prošlo, bylo třeba jednodušší, protože jsem byla ta „známá z televize“. Někdy jsem ale musela více dokazovat a díky tomu znám ten báječný pocit, že stojí za to, když člověk sebekriticky zvládne sám sebe,

dá najevo jednoznačně, že tomu, co dělá, rozumí, že tomu, co říká, rozumí, a to celé má rád a hodlá se v tom zdokonalovat, naučí se ocenit tým a otevřeně, bez falše a přetvářky spolupracuje.

Dnes, v důchodovém věku vím, že moje práce nad mým soukromým životem převažovala. Naštěstí nikdy nebyla od-do, ale svobodná, i když možná právě proto vyžadovala větší a náročnější angažovanost. Nelituji toho, byla to moje volba, a i když každý den toužím po klidu a odpočinku a diář mám půl roku dopředu plný, přiznávám, že občas mi pěkná nabídka příjemně zvedne sebevědomí.

Rozhovor č. 3: Petruška Šustrová

1. Kolik je Vám let?

Sedmdesát, já jsem ročník 1947.

2. Jaké máte vzdělání?

Maturitu, začala jsem studovat Univerzitu Karlovu obor čeština – dějepis. Jenomže pak mě zavřeli a z fakulty mě vyloučili. V letech 88 a 89 jsem chodila na podzemní bohemistiku, ale potom jsem pracovala jednak ve státní správě a jednak v médiích. A už jsem se na fakultu nevrátila, protože jsem měla pocit, že na to nemám čas.

3. Jaký byl Váš kariérní cíl v mládí?

Jako dospívající jsem chtěla být redaktorkou, ale v nakladatelství. Protože moje matka byla redaktorka v nakladatelství a to byla práce, kterou jsem znala. A měla jsem ráda knížky. Novinářkou jsem teda rozhodně být nechtěla. Protože jsem noviny samozřejmě nečetla. Četla jsem je v osmašedesátém, a potom když jsem viděla ty rozdíly... A potom když jsem se vrátila na konci roku 71 z vězení, tak jsem měla pocit, že v těch novinách čtu o úplně nějaký jiný zemi. Měla jsem za to, a myslím, že jsem se tak úplně nemýlila, i když v některých případech jistě ano, že novináři jsou taková smečka idiotů, který ovládají gramatiku a stylistiku, a kterejm vždycky nějaký soudruh z ÚV řekne, co mají napsat a oni to zpracují, protože on je tak blbej, že by neuměl ani to.

4. Čemu jste se věnovala před tím, než jste začala pracovat v médiích?

Já? No, já jsem pracovala na poště do roku 77, pak jsem uklízela baráky a vod roku 82 jsem už žádnou práci nenašla. Což popravdě řečeno ale neznamená, že jsem vůbec nepsala do médií. Psala jsem ale velmi sporadicky. Vobčas něco vyšlo ve Svědectví, občas jsem psala do místního samizdatu něco. Ale hlavně novinářinu jsem se naučila ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS, pozn.), kde jsem byla vod roku 1979 v takzvaný ediční komisi, kde jsme psali sdělení toho VONS. Takhle česky jsem se naučila ze čtení a ze školy a vodjakživa. Tam jsem se naučila, co jsou to zásady novinářskýho psaní. Protože to sdělení muselo obsahovat: co se stalo, kde se stalo, komu se stalo, jak se jmenuje soudce, jaké je hodnocení toho paragrafu. A my jsme se snažili co nejvíc omezovat komentáře. Aby tam byl komentář třeba jedna věta, protože že to je nespravedlivý stíhání, to vyplývalo z toho faktu, že o tom píšeme. A že to samozřejmě má bejt stručný, sdělný a nějaký, no.

5. Jakým tématům jste se věnovala před 1989?

To bylo různě. To byly prostě nějaký poznámky, nebo jsem s někým dělala rozhovor. Vo politice jsem moc nepsala, na to byli jiní.

6. Bavila Vás tato práce?

Ne, mě psaní nikdy nebavilo. Já píšu nerada.

7. Jaký byl Váš kolektiv?

Já jsem přišla do styku s celou řadou samizdatovejch autorů a redaktorů, protože to byli lidi z mýho běžnýho prostředí. Takže občas nebo docela často se o tom psaní mluvilo. Tak jako jsme hodnotili články jinejch a povídali jsme si o tom. Já jsem pracovala vod roku 1984 v samizdatovém časopise, který se jmenoval Střední Evropa. A ten měl redakci, šéfredaktora, takže tam byl nějakej normální pracovní kolektiv. Bylo to takový přátelský. To je v tom podzemí vždycky, protože ty lidi jsou na sebe odkázaný. A je to vlastně to nebezpečný, to, co dělaj. Protože za to můžou kdykoli zavřít, což taky někdy dělali. A těžko budete sdílet nějaký riziko s člověkem, kterýho bytostně nesnášíte nebo o kterým si budete myslet, že je to idiot.

8. Jaký zde byl podíl žen v redakci?

V tý Střední Evropě samí muži, aspoň pokud si vzpomínám. Třeba v Informacích o Chartě, to byl takový nejdůležitější, to bylo tak střídavě. V těch dalších různě. Časopis o divadle řídila Olga Havlová, časopis Kritický sborník, tak tam myslím, že žádná žena v redakci nebyla.

V tom disentu to takhle nebylo. Tam prostě nebylo to dělení. To byly kolegiální a přátelský svazky a bylo to v podstatě náhodný. Většinou ty lidi se znali už ze studií nebo z nějakých jiných činností a znali se dlouho.

9. Jaké funkce jste v redakcích měli (např. editoři korektori atd.)?

V těch redakcích bývalo tak pět, šest lidí. Předpokládalo se, že když člověk dává materiál, tak už je to hotový materiál. Přepisovalo se to na strojí, takže tam stejně byly překlepy, který se samozřejmě v různé míře snažily ty redakce odstraňovat, ale potřeby už tu stránku psát nebudete, už to tam necháte. Kontrolovali jsme to jakoby všichni. Hlavní podíl na to měla ta písárka, která to přepisovala na stroji. I když to taky nebyly vždycky ženy. Byl časopis, který dělal Ludvík Vaculík, ale taky ho nedělal sám. Tomu se říkalo Obsah, možná se tak i jmenoval. Tam byly písárky. Já jsem taky byla písárka, třeba pro jiný samizdatový časopisy.

10. Jak jste vnímala sametovou revoluci?

Najednou se všechno změnilo. Devatenáctýho listopadu večer jsme v bytě Saši Vondry založili Informační buletin, který vycházel i třikrát denně. A to už bylo k zbláznění, protože jsme tam seděli od rána do noci, skutečně. Velmi rychle se našli lidi, který to začali tisknout. A v lednu začal vycházet místo toho Informačního bulettinu časopis Respekt. To byl týdeník a ten už vycházel normálně tiskem.

11. Jaké pozice jste vystřídala v médiích po sametové revoluci?

Já jsem pracovala jako redaktorka v Respektu a někdy v květnu, červnu 1990 jsem odešla do státní správy. Vrátila jsem se do Respektu v roce 92, z toho jsem odešla do časopisu Střední Evropa, který už vyházel oficiálně. Byl to měsíčník. Potom, v roce 1993, jsem nastoupila do Českého deníku a z toho jsem přešla do Lidových novin a tam jsem pracovala, než jsem šla do důchodu. V tom Českém deníku jsem byla vedoucí oddělení publicistiky a v Lidových novinách jsem byla taky vedoucí oddělení publicistiky a komentářů.

12. Jaká zde byla náplň Vaší práce?

Rozdělovala jsem práci, samozřejmě. A koordinovala jsem práci té rubriky. V deníku se vybírají témata na poradě. To je porada, která je celého toho vedení. Každá rubrika přichází se svojí tematikou. Když byla významná kulturní věc, tak se o tom v té publicistice taky psalo. O politický publicistice a komentářích se rozhodovalo v kolektivu. Nejvíce o tom rozhodovala rubrika sama, ta přicházela s tím, co má a co by teda měl někdo napsat. Já pochopitelně nebudu psát o nějakých problémech ve sportu, protože tomu vůbec nerozumím.

A taky ta publicistika má vždy co mluvit do toho, co má bejt otvírací článek novin, co má bejt na první stránce. Co má bejt v uvozovkách to téma těch novin. Český deník... to bylo míněno jako politický noviny.

13. Byla jste spokojená?

Byla. Tý práce bylo hodně, ale to je tak dycky. Je to odlišný typ práce než samizdat. Protože když děláte samizdat, tak se musíte něčím živit, kdežto tohle vás živí. A taky byl rozdíl samozřejmě v časopise psaným na stroji a mezi tištěnými novinama.

14. Kdybyste měla porovnat pracovní kolektiv, tak nezaznamenala jste nějaké rozdíly z hlediska genderové vyváženosti?

Většina těch komentátorů, kromě mě, byli samí muži. Ženskéjch komentátorek je prostě málo. My jsme měli velmi přátelský poměry. Jako bylo to jiný, dost jsme se vyhýbali tomu chodit spolu do hospody, protože když spolu sedíte celej den, tak ještě jít do hospody je prostě na hlavu. Člověk by už uvíz v nějaký... dneska se tomu správně říká bublina.

No, tak v tom samizdatu byl ten počet žen dost vysokej, víc bylo mužů, to je pravda. Ale vono je to těžký, spousta těch žen si zachovala zaměstnání. Měly svoje zaměstnání. Kdežto ti muži byli spíš vyhazovaní. Jako kdybych to porovnávala se Střední Evropou, kde jsem byla jediná, ale zas když to porovná s těma lidovkama s tou redakcí komentářů, kde jsem taky byla jediná. Tak se nezměnilo nic. Taky u těch přispěvatelů do těch samizdatovejch časopisů nebylo vždycky jasný, jestli je to ženská nebo mužskej, protože to často byly články pod pseudonymem. Myslím si, že obecně mužský píšou víc než ženský. Myslím to obecně na celý minulý století. Jako že se víc mužů věnuje intelektuální práci. Ale proč, to nevím. Abych řekla pravdu, tak se obávám, že se to bude měnit a bude to na úkor kvality. Já tím nemyslím vůbec, že by ženský byly hloupější, ale myslím si, že prostě je míň žen, jo já mezi ně nepatřím, který prostě mají tak teoretický myšlení, že jako přicházej s intelektuálním nějakým nadhledem. Myslím si, že v intelektuální oblasti stanovovat nějaký kvóty je úplnej nesmysl.

15. Kolik času jste trávila prací před a po revoluci?

Když jsem dělala na poště, tak to byly střídavý směny. Schody jsem myla jednou dvakrát tejdne dva tři baráky. To vám zabere tak jedno dopoledne. Přepisování samizdatu jsem věnovala tolik času, kolik jsem mohla. Těch knížek a časopisů byla strašná spousta a těch písarek ačkoli bylo hodně, tak pořád nestačily, protože ta poptávka byla veliká. Na článkách do samizdatu jsem se podílela, to byla kolektivní práce. Vycházely sdělení Charty, sdělení Vons. Intelektuální

práci na samizdatu jsme věnovali určitě jeden večer v týdnu a pravděpodobně i jedno odpoledne. Je to těžko oddělit, když vařím a přitom přepisuju, tak co dělám? Po roce 89 bejvala v jedenáct porada nebo ve dvanáct. Na tu poradu musel člověk přijít aspoň trochu připravenej, takže musel přijít dřív a podívat se do počítače a zjistit u těch ostatních, co by tak bylo, co by měli. A uzávěrka bejvala různě, v sedm v osm večer. Ne uzávěrka novin, ale uzávěrka toho našeho. Samozřejmě se stalo, že se někde něco sběhlo, takže se to prodloužilo. Ale to byly spíš výjimky.

16. Měla jste někdy konflikt na pracovišti?

Samozřejmě jsem měla konflikt na pracovišti. Jsem se pohádala se šéfredaktorem, to byl tenkrát Pavel Šafr. Ale to konflikt úplně nebyl, něco jsem mu vytýkala a on říkal: „Pojď se mnou do ředitelny.“ Tak jsem šla do ředitelny a mí kolegové propadli mírné panice, protože všem nám bylo jasné, že mě okamžitě vyhodí. A voni jako měli pocit, že se mě měli nějak zastat, ale teď jako nevěděli, co se vlastně stalo. Což jsem ani já nevěděla. Ukázalo se, že mě nechce vyhodit, že naopak se mě chce zeptat, jestli chci přidat nebo co. Že furt něco mám a já jsem se mu snažila vysvětlit, že nemám furt nic. To se týkalo Úřadu na ochranu osobních údajů. A já jsem říkala, že tiskovej mluvčí není zdroj. Tiskovej mluvčí je hlásná trouba toho úřadu. A že když citujeme tiskovýho mluvčího a necitujeme to, co přines náš redaktor, tak že se takhle chovat nemáme. Takže vzniknul takovej spor a skončilo to teda jako že nic, no. Jinak ne. Jednak nejsem moc konfliktní člověk a jednak ono fakt hraje svou roli, že přece jenom je to dáma, která je o pár let straší a na rozdíl od chlapce seděla v kriminále. Trošku si dělám legraci, trošku to možná bylo výsadní postavení, ne moc.

17. Pociťovala jste nějaké omezení nebo naopak zvýhodnění, jelikož jste žena?

Ne. Naopak, protože mě sport vůbec nezajímal, takže abych psala o sportu, tomu jsem se vyhýbala jak čert kříži. Já jsem se s rozdělením na muže a ženy nikdy nesetkala. Měla jsem stejnej plat jako kolegové z jinejch redakcí těch jednotlivých oddělení. A že by kdokoli se na mě díval jako že jsem míň, protože jsem ženská, tak mi to teda zcela určitě nedal najevo a myslím, že dobře udělal. Tak já jsem taky v těch novinách většinou patřila mezi ty starší, měla jsem pět dětí a měla jsem za sebou vězení a ono to už samo o sobě působí nějaký takovej vztah úcty.

Z toho, co jsem zažila, tak hlasy mužů a hlasy žen zněly stejně. Pracovala jsem pro rozhlas dlouhý léta. Jedinkrát, jedinkrát a to je asi dva roky, jsem tam zažila jako vůbec narážku na to, že jsem žena. A to bylo, když jsem si stěžovala jednomu kolegovi, že rozhlas ukončil můj pořad

a že prostě bych tam ráda něco to. Tak mi říkal: „No tak běž za šéfem komentářů, protože von nemá žádný ženský příspěvatelky a vedení mu říká, že to má bejt vyvážený.“ Což já považuju za úplnou slabomyslnost, protože buď ten člověk něco umí, anebo neumí. To až po revoluci samozřejmě. Tam byli taky redaktori a redaktorky a vono to záleželo. Mě samozřejmě víc zajímají ty komentáře a to máte těžký. Například Gita Zbavitelová píše o Izraeli, protože tomu rozumí. A někdo jinej píše vo něčem jiným, protože tomu rozumí. A jestli je to muž anebo žena, tak to zajímá maximálně to vedení, který slyšej pět příspěvků vod chlapů, tak řeknou tomu šéfovi tý rubriky, toho pořadu, že si má najít nějakou ženskou.

18. Změnila Vám práce soukromý život?

Děti už byly velký. Život se mi úplně změnil po listopadu. Protože před tím jsem byla furt doma a pak jsem furt nebyla doma. Dřív bylo víc času. Když mejte schody, tak je umejete, vylijete kýbl a už o tom nevíte. Kdežto když něco připravujete no tak vo tom přemýšlíte a mluvíte vo tom s lidma. V těch novinách jsme spolu nechodili do hospody, protože jednak jsme nechtěli ztratit další svoje nějaký vazby a svazky a zejména jsme to mohli probrat v tý práci všechno.

19. Ovlivnila Vaše práce Váš soukromý život i co se týče nějaké slávy?

Bohužel se mi dodneška stává, že mě lidi zastavují na ulici. Ve skutečnosti mě to trošku vadí, protože je část těch lidí, který jako vás pozdravěj, představěj se vám a teď čekaj, že budete říkat nějaký moudra. A já nevím, jaký moudra mám říkat. Některý jsou docela fajn, tak je mi to trošku trapný. Já si nepřipadám jako celebrita. Teď nedávno mě zastavila v tramvaji nějaká paní a říká: „Nebojte se, já hned vystupuju. Řekněte Davídkovi, že ho pozdravuje Mourek z Nuslí.“ To se mi dost líbilo. Jako je to milý, když vám ti lidi daj najevo, že s váma sympatizujou.

20. Máte nějaké okamžiky v kariéře, na které jste hrdá?

Ne, já se svýma článkama moc nezaobírám. Co se prostě musí napsat, tak se to napíše. Když jsem řekla, že chci psát o tom nebo o onom, tak odpověď byla stereotypní: „No, tak to napiš.“ Já nejsem moc ctižádostivá. Moje ctižádost, pokud vůbec se vztahuje spíš k překladu. Taky ten překlad mi zabírá většinu času.

21. Publikujete v současné době někam?

Píšu do Lidových novin každej tejden fejeton. A občas něco buď když si zamanu, teda když chci, anebo když si něco objednájí, ale ne moc často. Oni ti fejetonisti... tak to je prostě poslední slovo a to je samostatná jakoby rubrika. Jako já musím ve správněj čas poslat článek.

Ale co v tom článku bude nebo jak se budu k tomu stavět to je úplně moje věc. To mi nikdo nediktuje. No, někdy se snažím bejt aktuální, někdy je to o tom, že Davídek (kočka, pozn.) si postavil hnízdo...

Rozhovor č. 4: Jiřina Veselá

1. Kolik je Vám let?

Padesát pět.

2. Jaké máte vzdělání?

Vysokoškolské.

3. Studovala jste žurnalistiku nebo něco jiného?

Ne. Teorii kultury v Olomouci na Univerzitě Palackého.

4. Jaký byl Váš kariérní cíl v mládí?

Chtěla jsem dělat dějiny umění, ale to se tady neotvíralo. To se tady v Brně otvíralo vždycky ob rok a ten můj rok se to neotvíralo. A teorie kultury se otvírala, což mi přišlo takový podobný. Ale asi jsem netušila, na co se hlásím. Jako je pravda, že ta olomoucká zase byla docela vyhlášená. Ne za mě, ale ještě přede mnou se tam dělaly ty specializace na různý uměnovědy, literaturu, film nebo divadlo. To už za mě nebylo. Ale současně tím, že to byla Olomouc a bylo to jako v zákrytu od té Prahy, tak tam vlastně učila spousta zajímavých lidí, kteří jinde učit úplně nemohli. Třeba František Dvořák a další. Takže i ty předměty, který se jmenovaly jako „buržoazní teorie kultury“ byly vlastně velmi přínosné. Protože byly jakoby přesně naopak. Ale nebyla to žurnalistika. A ano, někdy jako na gymnáziu jsem s tím začala koketovat, ale to jsem si fakt nemyslela, že bych to mohla dělat. A hlavně jsem pak začínala zase tím. Po škole jsem pak začínala, že jsem byla kulturní redaktor, a to se pak až změnilo jako časem.

5. Čemu jste se věnovala před prací v médiích?

Moje první místo po škole teda bylo v domě pionýrů, v Krajském domě pionýrů, kde jsem měla na starosti vyšší dívčí kluby nebo dívčí kluby nebo tak nějak se to jmenovalo. Tam jsem měla metodicky vést holčičky, který už všechny věděly o vaření jako víc než já v té době. A tam jsem byla asi měsíc a mezi tím... To bylo vlastně září... Od poloviny srpna a během září začalo vlastně Divadlo v pohybu a já jsem o něm psala do Večerníku (Brněnský večerník, pozn.),

a pak se to tak zchumelilo, že po tom měsíci jsem nastupovala do toho Večerníku, už jako kulturní redaktorka nebo na kulturu prostě.

6. Jaké pozice jste v médiích vystřídala před tzv. sametovou revolucí?

Jenom ten Večerník. Před revolucí jsem byla jenom v tom Večerníku. A bylo to tak, že já jsem tam nastoupila 87, v tom září nebo říjnu nebo co to bylo, prostě na podzim. Byla jsem tam rok, a pak jsem dostala padáka, jakože politicky nespolehlivá, ale nebylo to tak formulovaný a nechci z toho dělat, jakože vůbec... Ale nicméně to byl jakože důvod. A pracovala jsem devět měsíců, vlastně do září 89 jsem pracovala na městském středisku. A pak ta samá šéfredaktorka si uvědomila, že nenajde dalšího takovýho blbce, který by tam byl od večera do rána, jako v těch novinách. Tak mě vzala zpátky. A naopak pak odešla ona a já už jsem tam zůstala po revoluci. Ale jako všechny noviny, tehdy to byl orgán Městského výboru KSČ. Ale je pravda, že v těch osmdesátech letech... Já si jako pamatuju.... Nebo ano, samozřejmě že byly nějaký cenzury a podobně, ale já jediný, co si pamatuju... Tam byla rubrika, která se jmenovala Dnes ráno, do který vždycky měl chudák službu a musel jako ráno do práce na sedmou nebo na kolikátou a musel vyplodit nějakých sedm krátkých zpráv o tom co mu ráno tak jako šlo hlavou. Tak jedinej průser spojený s tím byl, když kolega připomněl citát Nietzscheho. Takže to byl jako jeden průser a pak si nás nějak popotahovali, když jsme velmi byli pyšní, když jsme dokázali... Já vím, že dneska to asi zní směšně... Ale tehdy byl listopad Měsíc Československo-sovětského přátelství, tak probíhal filmový festival, kde byly ruský filmy, ale pravda je, že už tehdy tady byly docela zajímavý filmy. A my jsme byli velmi hrdí na to, že jsme fakt dokázali jako poamericku už druhý den mít tu recenzi na ten film. A tehdy šel nějaký katastrofickej snímek z leningradskýho metra, což byl docela dobrý film na to že byl ruský. A my jsme tomu dali titulek „Katastrofa v metru“ nebo „Katastrofa v Leningradě“, já už jako nevím. Tak to taky vzbudilo nějakou nevoli, že je to zavádějící. Ale jelikož tím hlavním recenzentem byl syn jednoho z tajemníků městského výboru, později a dodnes velmi skvělý divadelní dramaturg, tak se to nakonec nějak ututlalo.

7. Takže jste v Brněnském večerníku byla pouze na pozici kulturní redaktorky?

Jo, já jsem tam tehdy byla jako kulturní redaktor. A vlastně tam asi až do svého odchodu na mateřskou jsem tam byla na kultuře. Tam to tak bylo, že tam byla sportovní redakce, kulturní redakce a pak tam bylo vnitro. Nebo jak... dopisy čtenářů. A když jsem tam nastupovala, tak ještě byla horká sazba, takže pak tam byli jako techničtí redaktori

a podobně. A vlastně i ti lidi na tom vnitru, když to zjednoduším, tak měli svoje resorty. Měli školství nebo politiku nebo zdravotnictví nebo prostě něco.

8. Jak byste popsala Váš tehdejší pracovní kolektiv?

Tam byl tehdy výbornej kolektiv. Tam byl místy velmi přátelský kolektiv, ale jako celek to fungovalo, myslím, velmi dobře.

9. Jaký byl podíl žen ve Vašem kolektivu?

Já jsem to nikdy nepočítala, ale myslím, že to bylo třeba jako půl na půl. Myslím, že tam to nějak nepřevažovalo. To bych fakt musela nějak spočítat, ale nepřevažovaly ani ženy, ani muži. Já když jsem na tu kulturu přišla, tak tam se mnou byla druhá žena. Byly jsme tam dvě ženy, ale ta druhá se ukázala jako velmi neschopná a odešla nebo pak byla odejitá. A když jsem se tam pak jako vracela v té druhé vlně, tak to byl muž. Takže jsme byli muž žena.

10. Takže Vaše redakce nebyla stereotypně rozdělená? Že by se ženy věnovaly určitým tématům a muži jiným?

Zrovna to tak jako bylo. Třeba zrovna ten můj vedoucí potom, ten vedoucí kulturní rubriky, přešel do sportu. Ale já myslím, že to nikdo neřešil, podle pohlaví už vůbec ne. A myslím, že to je spíš jako přirozený, že jako holky inklinují k nějakým věcem a muži inklinují k jiným. A tam to tak jako sedělo a fungovalo. A jako asi kdyby tam byla nějaká holka, která by trvala na tom, že bude psát sport, tak ho asi psala. Ano, asi by to bylo těžké, protože vedoucí sportovní rubriky byl jako legendární brněnský novinář pan Švéda, který vyhulil asi sto třicet cigaret za hodinu. Ta kultura seděla vedle sportu, takže o tom vím své. Takže třeba z tohoto pohledu to bylo takové nedivčí. Jako bylo to rozděleno stereotypně, ale na pohlaví se nehledělo vůbec.

11. Pociťovala jste dopad sametové revoluce na Vaši práci?

Velký. Jako vlastně si myslím, že pomínu-li první republiku a potom možná šedesátý léta, tak ten začátek porevoluční byla poslední hezká doba té žurnalistiky, která je už dneska dávno pryč. Bylo to určitě svobodnější, nebyl nad náma jako nikdo. Mohli jsme si vymýšlet, co jsme chtěli. A současně nebyl v té době, nebo teprve začínal, ten tlak na peníze, jako ve smyslu, že vydávat noviny něco stojí. Takže to se taky neřešilo. Jako my jsme řešili, když jsme odešli tu šéfredaktorku, tak pak se řešilo, kdo to jakoby převezme. Což si myslím, že byla... Nebo do dneška toho litujem na nějakým abiturientských večírcích, že byla naše chyba. Protože my jsme tam byli tři takoví mladí v uvozovkách. Jakože nám bylo do třiceti v té době. A z různých důvodů jsme měli všichni jako blízko k tomu revolučnímu aktu. A tudíž, když pak to přešlo

a začalo se řešit, kdo to povede, tak vlastně byl tlak na nás, abysme to byli my. A my jsme nikdo z nás nechtěli, protože jsme se bránili, že nemáme na to zkušenosti, že jsme všichni u těch novin jako tři roky a necítíme se na to být šéfredaktorem, protože jsme to brali všechno velmi zodpovědně. A ten, kdo se pak stál šéfredaktorem, bývalý zástupce šéfredaktora, což byl velmi slušný člověk, jako komunista, ale velmi zkušený novinář... Jenomže... A já jsem pak v roce 91 odešla na mateřskou a ti dva kluci, co tam byli se mnou už vlastně předtím do lidovek. A ty noviny převzali lidi, kteří je nikdy převzít neměli. To byl zrovna jedinej člověk, ktej se zrovna vymykal tomu dobrému kolektivu, protože to byl kretén odjakživa, který tam přišel od popelnic a měl na starosti rubriku Přestavba, nebo tak něco. A když nastala revoluce, tak předstíral mozkovou mrtvici nebo infarkt nebo něco takovýho a ten měsíc chyběl. A pak, když jako pochopil, že nebude nikdo nikoho věšet na lucerny, tak se jako vrátil a chvilku sekal dobrotu. A pak na rozdíl od nás pochopil, že se z toho dá udělat dojná kráva a postupně to převzali... To už já jsem tam nebyla... On to postupně převzal, dokonce se stal šéfredaktorem a pak to vytuneloval a přived k zániku. Vlastě si to klademe za vinu, protože ty noviny mohly vycházet dodneska. Asi by dneska vypadaly jinak a ony měly hroznej kredit tehdy. Fakt jako z těch předchozích let.

12. Po sametové revoluci jste vystřídala jaké pozice?

Po sametové revoluci jsem byla v tom Večerníku, pak jsem byla na mateřské. Z mateřské jsem, ale to byl pořád rok 92, jsem nastoupila napřed do deníku Prostor, což byly takový opravdu prostorný noviny, takový ten velký formát. Tam jsem byla asi měsíc, protože se mi tam z různých důvodů nelíbilo, a přešla jsem do Lidových novin. Ty tady měly brněnskou redakci, do který jsem nešla tehdy z toho Večerníku, protože jsem věděla, že budu chtít jít na mateřskou.

13. Změnila se náplň Vaší práce?

Změnila, protože v těch lidovkách jsem... To bylo vlastně tak, že to byla... Ty lidovky tehdy na tom začátku devadesátých let tady měly hrozně velkou redakci. Bylo nás tady asi fakt jako deset redaktorů, byla tady inzerce... byla tady jako velká věc. A jako první, já si myslím, že dokonce před Mladou frontou, jsme pak začali vydávat přílohu regionální, která se jmenovala Moravské listy a vycházela jednou nebo dvakrát týdně, asi jednou, a pokrývala celou Moravu. A tu jsem měla na starosti já a Michal Příbáň. My jsme to jako zastřešovali, a kromě toho jsem já dělala dál ještě kulturu a Michal politiku a tyhle věci. Dělali jsem

celou Moravu, severní i jižní bez rozdílu. Ono vždycky dojde k tomu, že celostátní noviny na regiony nemají čas.

14. Jaký vztah jste měla k této práci?

Bavilo mě to. Mě bavilo dělat i tu přílohu, protože tý kultury už jsem měla plný zuby. Takže mě to naopak bavilo dělat tu přílohu. Tam byl vždycky jedna velká reportáž na začátku a pak tam byly nějaký rubriky, takže to mě samozřejmě bavilo víc. No víc... přinejmenším stejně a bavilo mě to jako hodně.

15. Změnila se atmosféra Vašeho pracovního kolektivu?

No, atmosféra se proměnila proto, že to bylo pod Prahou, takže to bylo trochu jiný. Ale... Byla tam jiná atmosféra, ale byli jsme tam všichni přinejmenším dva, možná tři, co jsme se znali z toho Večerníku. A zase to bylo namíchaný, tady možná bylo víc kluků než holek. Tady jsem byla jako holka vlastně jenom já a ještě kolegyně Čechová. A jinak tam vlastně nebyla jiná holka. A bylo nás tam osm, deset redaktorů, to už byli všechno chlapi. Ale nebylo to stereotypní. Ano, já jsem dělala kulturu a ano, dělala jsem třeba zdravotnictví nebo školství. Ale to bylo proto, že jsem vodjakživa byla tupá na matiku a prostě ekonoma nikdy dělat nebudu, ani bych nechtěla. Ale ta druhá dělala krimi, takže to rozhodně nebylo stereotypní.

16. Jak probíhala Vaše mateřská dovolená?

Byla jsem doma jenom rok, z vlastního rozhodnutí, protože to jinak nešlo. A jako celou tu dobu jsem psala do Večerníku nějaký kulturní recenze. Takže i v rámci duševní hygieny to bylo docela dobrý. Zase teda musím říct, to byl Vojtěch úplně malej, a neumím si to dneska představit... Ale tím, že jsem třeba dělala ještě tu přílohu a tu kulturu, tak tam máte spoustu práce po večerech, což bylo velmi výhodné, protože jsem ho dala spát a tím, že jsme bydleli s babičkou, tak jsem šla pryč a pracovala jsem prostě večer. Takže on tím paradoxně teda vůbec netrpěl. A ještě jsme měli jako velmi skvělého šéfredaktora, který toleroval i to, že moje máti, která ho hlídala, ho každý den v pět hodin postavila s kočárkem pod okna a Vojtěch začal rvát: „Mámí, mámí!“ A přes to nejel vlak jako. Asi kdyby spadlo letadlo, tak bych asi nešla, ale... Takže naopak si myslím, že jenom díky tomu, že jsem pracovala v těch novinách a díky tomu, že v té době to tak šlo, že jsem nedělala úplně jako aktuální věci, ale věci, který se daly řešit jako v různých termínech, tak jsem jako tu mateřskou zvládla bez... nebo potom tu práci i s tím Vojtěchem bez větších problémů. Byl doma s babičkou a já jsem pak 94 šla podruhé na mateřskou. A to už jsme byli doma dlouho, to už jsem byla doma tři roky.

17. Kolik času jste trávila v práci před a po revoluci?

Pracovní doba se mi asi změnila. Tehdy díky těm dětem ne. I když kdyby se to sečetlo na hodiny, tak ono to určitě bylo víc než osm hodin. Jako neznám nikoho, kdo by v novinách pracoval osm hodin. Ale je pravda, že jeden den pracujete jako pět a druhý den šestnáct. Ta práce prostě je roztržštěná. Postupem času určitě toho bylo víc. A zvlášť teda ty poslední roky, což už mě bylo jedno, vzhledem k tomu, že už mám velké děti. Ale neumím si představit, jak by to bylo třeba v té poslední fázi, kdy jsem se znovu vrátila do lidovek někdy od roku 2004. Tak to si teda myslím, že by nešlo s jako malejma dětma nebo asi šlo a děti by to vodskály. To jsme tam bývali každý den do devíti hodin třeba. Pevnou pracovní dobu jsem neměla nikdy, to bych si jednou chtěla zažít. Vlastně na tom městském kulturním středisku. Pracovní doba se změnila, v tom Večerníku... On nevycházel v sobotu a v neděli, takže se do práce chodilo v pátek naposledy a večer už byl volnější, a pak šla nedělní služba. Ale třeba v těch lidovkách jsme vycházeli šestkrát týdně. Dělali jsme ve dvou celou stranu plus další věci a dělali jsme jak jižní, tak severní Moravu. Tam jsme na to byli opravdu dva plus fotograf ze začátku a pak jsme měli kolegu externistu na té severní Moravě, kterej byl schopen nepravdělně dodat třeba jeden článek. Takhle jsme to dělali, nevím, čtyři roky? Takže jsem byla vopravdu v práci každý víkend až na výjimky a každý den do těch osmi... Sedmi osmi určitě.

18. Pociťovala jste jako žena a matka nějaké výhody nebo nevýhody v práci?

Na to se mě nikdo neptal, ale to jsem si... Jako nikdy jsem neměla šéfa, který by nějak kontroloval mou práci. Pakliže jsem si odvedla svou práci, což si myslím, že jsem vždycky udělala, tak mě nikdo nehlídal. Je třeba prostě pravda, že jsem dokázala vyzvedávat děcka ze školky jako po obědě a zavést je buď na nějaký kroužky nebo k babičce nebo nějak a zase odjet do práce. Takže s tím časem se prostě dalo pracovat, což byla velká výhoda.

19. Ovlivnila Vaše práce nějak Váš soukromý život?

No jistě. Děti byly například na řadě fotografií, když bylo potřeba mít nějaké jako figuranty. Takže mi můj syn dodneška předhazuje, že jsem ho jednou nutila, aby si v trafice prohlížel pornografii. Což byla pravda, protože to tehdy jsme cítili jako velmi úporně, že v každém stánku... To tehdy byl boom těch erotických a pornografických časopisů a vždycky byly jako vyskládaný za téma výkladama od vrchu až dolů. Takže kdyby to aspoň teda bylo mimo ten zorný úhel těch dětských očí... Nebo na to například také rád vzpomíná, že jsme ho nutili... Že jsme šli přes celý Brno a že si v trafikách kupoval cigarety, i když mu bylo, já nevím kolik, třináct? A všude mu je prodali. Takže jako ano... Myslím, že si užili spoustu věcí. Nebo jsme

například díky tomu měli doma asi dvanáct let obludného králíka. To jsem měla víkendovou službu a musela jsem jít na výstavu drobných chovatelů, což bylo něco strašlivýho. A než jsem si já pohovořila s nějakými chovateli obřích slepic, tak můj muž zjistil, že tam je tombola. A protože nějaký chlapec před ním vyhrál sešit, tak si říkal, že to bude motivující a koupil Vojtěchovi lístek do tomboly a vyhráli jsme králíka, o kterém nám tvrdili, že je zakrslej a byla to blbost. Pak vyrostl a měli jsme ho dvanáct let... Dvanáct let! Jako myslím, že to náš život ovlivnilo hodně. Jako určitě ovlivnilo, ale myslím si vlastně, že v dobrým.

20. Co považujete za svůj největší kariérní úspěch?

Já si myslím, že jsme zvládli velmi dobře ve trojici kauzu Kuřim, na rozdíl například od Mladé fronty. Nejenom, že jsme měli spoustu věcí první a ověřené, ale ani jsme nikomu neublížili. Toho si vlastně hodně cením. Totéž si myslím o vyměněných dětech. To bylo, když se v Třebíči prohodily v porodnici holčičky dvě. Takže to si taky myslím, že jsme vlastně zvládli se ctí. Další věc pak, že jsme odhalili Haškovo judrovství. To byla naše kauza. Ale myslím si, že vlastně fakt vždycky jsem pracovala s velice slušnýma lidma a nikdy, až asi na dva případy, kde už jsem měla pocit, že nás tlačí do něčeho, co nechci, jsme se fakt nezpronevěřili tomu, že bysme z těch lidí dělali idioty anebo jim jakkoli ubližovali.

21. Zažila jste někdy nějaký konflikt na pracovišti?

No tak v té revoluční době to bylo jako jemně napjaté. To zas bylo celkem humorný, když ta šéfredaktorka běhala po... Jako kde se lámaly noviny prostě. A my jsme chtěli, aby vyšel nějaký článek o tom, jak ta revoluce postupuje, a ona nechtěla, aby takový článek vyšel. Takže si to tam přišla zkontrolovat, jako že nevyjde na obtahu. A protože metaři byli s náma, tak tam vlastně dali nějaký úplně jinej článek a až ona odešla, tak jsme to vlastně prohodili. Anebo když jsme jí tedy oznamovali, že si jako myslíme, že už má jít pryč, a ona na nás pouštěla nějaké své kolegy z Rovnosti a ti nám říkali, že by tam vlastně mohla zůstat a tak. Ale na druhou stranu... My jsme byli opravdu hrozně hodní, my jsme byli asi blbí, že jako ty konce nebyly ideální. A jinak ano, jako běžné nějaké každodenní věci, že vám nějaký editor v Praze změní článek jako že není o koze, ale o voze. Ale že by byl nějaký problém s velkým P, to asi ne. My jsme vydrželi, že jeden z našich kolegů třeba velmi smrděl, protože se nemyl. Ale jako musím říct, že je to jeden z našich předních básníků. My jsme byli asi vždycky dobrá parta a vždycky jsme na sebe strašně slyšeli. Jak jsem odcházela na tu druhou mateřskou z lidovek, který byly rozlehlá kvetoucí redakce, kde bylo, nevím, dvacet lidí zaměstnaných. A za ty tři roky, kdy jsem byla doma, protože se měnil majitel, tak se to zcela rozprášilo a zůstal

jeden člověk moje místo, protože jsem byla na mateřské, takže mě to museli držet. Ale ani oni ani já jsme o sebe nestáli. A většina těch lidí se tehdy přelila do Svobodného slova nebo do Slova tehdy, který naopak vybudovalo takovou velkou redakci. Tam to zase byla asi dva nebo tři roky krásná doba. Tam jsme zas byli většinou všichni plus mínus ve stejném věku, měli jsme malý děti, pro který jsme pořádali závody na kolečkových židlích. Takže my jsme v té práci byli jakože hodně, ale současně jsme žili vopravdu jakože pohromadě a fungovalo to i ne pracovně, a pak se to zas začalo měnit. Přišel nějaký nový majitel a Slovo přestalo být Slovem a změnilo se v Zemské noviny a Zemské noviny v Jihomoravský den a já nevím co... Takže jsme nakonec skončili v Rovnosti, někde po roce 2000. A i v té Rovnosti... A tehdy jsem vážně uvažovala, že toho nechám, že půjdu pryč... A i v té Rovnosti vlastně velmi rychle vznikl výborný kolektiv. Tam bylo normální, že před Vánocema, protože jsme všichni trávili hodně času v práci, tak pak někdo vzal auto a jeli jsme v noci, to znamená v deset, kdy se ty noviny dodělaly, tak jsme jeli do Tesca, protože tehdy začalo mít jako nonstop, tak jsme jeli nakupovat dárky. A zase tam bylo, já si myslím, že zase tam bylo tak půl na půl kluků a holek. A ano, dělala jsem zdravotnictví a školství, ale jak říkám, já bych stejně nikdy nic jiného nedělala.

Setkala jste se někdy s tím, že by Vás někdo znevýhodňoval jako ženu ve Vaší mediální kariéře?

Ne. Ale já bych se asi nenechala. Jako mě to nikdy nenapadlo, že by to někoho mohlo napadnout. Takže já si naopak myslím, že to je výhoda. A jak jsem zmiňovala tady Haškovo judrovství, tak je pravda, že to vzniklo proto, že mi škaredě odpověděl. Kdyby mi odpověděl hezky, tak se to možná nestalo. Ale protože nám odsekl...

22. Co si myslíte o dnešní genderové vyváženosti a korektnosti?

Upřímně si myslím, že to je pěkná blbost. Muži jsou muži a ženy jsou ženy. Takhle to vždycky bylo a má to nějaký svůj důvod. Je určitě spousta ženských zbraní, které lze využívat pozitivně, a spousta mužských vlastností, které jsou velmi pozitivní a pokud to nefunguje dohromady, tak je něco špatně. A musí to být spontánní. Já odmítám žít v době, kdy mi někdo neotevře dveře nebo aby se mě nedotkl. Jako já v tomhle jsem nikdy neměla žádný problém. Všecko, co se násilně někam nutí, je špatně.